

TABU SQUIBNUMMER

DEEL 2

Jaargang 25, nummer 4, 1995

gastredactie

Jan-Wouter Zwart

Eric Hoekstra

INHOUDSOPGAVE

<i>Helga Humbert (P.J. Meertens Instituut)</i> -r- in limbo: een representatieve verklaring voor het gedrag van -r- in het Gronings	165
<i>Dany Jaspers en Guido VandenWyngaerd (KU Brussel)</i> Een gat in partikelwerkwoorden	171
<i>Hilda Koopman (UCLA)</i> De plaats van geïncorporeerde hoofden in de werkwoordscluster	174
<i>Jan Koster (RUG)</i> Lege objecten	180
<i>Gertjan Postma (RUL)</i> Over de interpretatieve samenhang van de kwantoren <i>heel</i> , <i>veel</i> en <i>al</i>	185
<i>Henk van Riemsdijk (KUB)</i> Adverbia en bepaaldheid	191
<i>Hotze Rullmann (RUG)</i> Geen eenheid	194
<i>Rint Sybesma (RUL)</i> <i>ge-</i> en <i>le</i>	198
<i>Fred Weerman (RUU)</i> Twee tendensen in naamvalsparadigmata	201
<i>Ton van der Wouden (RUG)</i> Het partitieve <i>er</i>	205
<i>Ron van Zonneveld (RUG)</i> Extractie uit <i>om-</i> zinnen	209
<i>Jan-Wouter Zwart (RUG)</i> Uit de geschiedenis van de Small Clause	213

EEN GAT IN PARTIKELWERKWOORDEN

Dany Jaspers en Guido VandenWyngaerd

Waarom zijn er geen partikelwerkwoorden met *naar*? Waarom hebben we wel *oplossen*, *overtuigen* en *aanraden*, maar niet *naargaan* of *naarrijden*? In beide gevallen hebben we immers te maken met de combinatie van een prepositie en een werkwoord; *naar* is een *bona fide* prepositie, dus waarom zou er dit gat zijn in de partikelwerkwoorden? Als we gaan kijken naar de preposities die in partikelwerkwoorden kunnen voorkomen, dan valt meteen een omvangrijke klasse af, nl. van preposities die geen R-pronomen toestaan (bv. *aangaande*, *sinds*, *via*, *volgens*, etc.). Deze kunnen geen van alle voorkomen als onderdeel van een partikelwerkwoord. Dat kan echter niet de verklaring zijn voor het niet-voorkomen van *naar* in partikelwerkwoorden, want *naar* komt wél voor met R-pronomen:

- (1) a. Ze luisterde naar de nieuwe CD van The Scene.
b. Ze luisterde ernaar.

Toch is er iets bijzonders aan de hand met *naar*: als *naar* vergezeld gaat van een plaatsaanduidend R-pronomen, dan verandert het van vorm: *naar het feest* wordt *erheen* of *ernaartoe*. *Naar* hoort aldus thuis in de klasse waarin ook *met*, *tot* en *van* zitten:

(2) <i>naar het feest</i>	<i>erheen/ernaartoe</i>
<i>met het mes</i>	<i>ermee</i>
<i>tot niets (leiden)</i>	<i>nergens toe (leiden)</i>
<i>van het Concertgebouw (komen)</i>	<i>ervandaan (komen)</i>
<i>van de ladder (springen)</i>	<i>eraf (springen)</i>

Opvallend is nu dat preposities alleen kunnen voorkomen in partikelwerkwoorden indien ze de vorm aannemen van de rechterkolom, bv. wel *meespelen* en *toelaten*, maar niet **metspelen* of **totlaten*. Verder mag de prepositie in de rechterkolom niet samengesteld zijn, bv. wel *afzien*, maar niet **vandaankomen* of **naartoerijden*. Het niet voorkomen van *naar* in partikelwerkwoorden illustreert de genoemde beperkingen: met *naar* in de rechterkolom correspondeert *heen* of *naartoe*, en we treffen inderdaad *heen* aan in partikelwerkwoorden (*heengaan*, *heenlopen*), maar niet *naartoe* want dat is samengesteld.

De vormveranderingen in de preposities in (2) zijn in de literatuur aangegrepen om te betogen dat, zelfs in gevallen waar ogenschijnlijk geen R-pronomen aanwezig is, er toch één is, zij het dan als lege operator. Dit is bv. het geval in *easy-to-please* zinnen als *dat meisje is mooi om mee/*met uit te gaan*, wat op grond van de vorm van de

prepositie (en de mogelijkheid van P-stranding überhaupt) een representatie krijgt als in (3) (cf. Bennis en Wehrmann 1987).

- (3) Dat meisje_i is mooi Op_i om mee t_i uit te gaan.

Deze redenering toepassend op partikelwerkwoorden concluderen we dat ook daar sprake is van een lege operator. Beschouw het volgende voorbeeldenpaar:

- (4) a. dat hij tot de menigte sprak.
b. dat hij de menigte toesprak.

Schematisch is de structuur van (4) als volgt weer te geven:

- (5) a. V [P NP]
b. NP_i [Op_i P t_i]_j V t_j

We nemen aan dat in (5b) de PP verplaatst is naar een positie links van V, en dat intern aan de PP de operator naar links is verplaatst, waarbij de P strandt. De hier voorgestelde analyse wijkt af van een lange traditie in de generatieve grammatica, volgens dewelke partikels intransitieve preposities zijn (bv. Emonds 1972, Van Riemsdijk 1978); volgens deze analyse is in (4a) *de menigte* weliswaar ontegenzeggelijk het object is van de P, maar *niet* in de constructie met het partikelwerkwoord in (4b). De meningen verschillen over wat *de menigte* dan wel is (bv. het subject van een Small Clause waarvan het partikel het predikaat is, of het object van het complexe predikaat dat ontstaat door P, al dan niet in het lexicon, aan V te adjungeren), maar dat doet hier niet ter zake. Een aantrekkelijk aspect van de intransitieve P-analyse bestaat erin dat ze geen problemen heeft met het ter linkerzijde van de P voorkomen van de NP *de menigte* in (4b): bij verplaatsing vanuit de complementspositie van de P kan in die positie normaal gezien immers slechts een R-pronomen optreden in het Nederlands, wat *de menigte* overduidelijk niet is.

Er is echter een prijs te betalen. Men kan zich de vraag stellen waarom partikels nooit een intern argument zouden mogen hebben. In het bijzonder in een geval als (4b) is de overeenkomst met (4a) opvallend. In de hier voorgestelde analyse (5b) heeft de P van een partikelwerkwoord wel degelijk een object. In het algemeen is de stelling dat preposities uitzonderingsloos een intern argument hebben, of ze nu voorkomen in partikelwerkwoorden of daarbuiten, niet veraf meer. De parallel met recente voorstellen aangaande de argumentsstructuur van werkwoorden (bv. Hale and Keyser 1993, Hoekstra 1995), volgens dewelke alle werkwoorden een intern argument hebben, is dan ook licht te trekken.

Niet alleen wat betreft de aanwezigheid van een lege operator, maar ook in semantisch opzicht kan een analogie gemaakt worden met *easy-to-please* constructies: in beide gevallen is er sprake van wat we predikaatsversmelting zouden kunnen noemen. In

John is easy to please is het bv. duidelijk dat *John* niet het subject is van het matrixpredikaat *easy* (vgl. *John is easy*), maar van het complexe predikaat *easy-to-please*. Zo is ook in *de menigte toespreken* de NP *de menigte* niet het object van het matrixpredikaat, noch van de prepositie, maar wel van het complexe predikaat gevormd door de PP en de V samen. De analogie kan nog een stap verder geduwd worden door aan te nemen dat de constituent tussen vierkante haken in (5b) zelf ook nog een PRO subjezt bevat, dat gecontroleerd wordt door het externe argument van *toespreken*. Gevraagd naar de motivatie van de verplaatsing van de PP naar links in (5b), kunnen we speculeren dat het noodzakelijk is voor dit type predikaatsversmelting dat één van de twee predikaten een adjunctsstatus heeft, die de PP verwerft door adjunctie aan de linkerzijde van VP. Het adjacentie-effect tussen P en V volgt verder uit het verbod op dubbele adjunctie (Kayne 1994).

In (5b) vindt geen (hoofd-)incorporatie plaats. Een tweede type van predikaatsversmelting leidt wel tot incorporatie via hoofdverplaatsing. Dit type treffen we aan in werkwoorden met niet-scheidbare partikels (bv. *ondergraven*), waar een dieperliggende P aan de hogere V adjungeert (cf. Vanden Wyngaerd 1995).

Bibliografie

- Bennis, Hans en Pim Wehrmann (1987): 'Adverbial arguments.' In: Frits Beukema & Peter Coopmans (red.): *Linguistics in the Netherlands 1987*. Dordrecht: Foris.
- Emonds, Joseph (1972): 'Evidence that indirect object movement is a structure preserving rule.' In: *Foundations of Language* 8, 546-561.
- Hale, Ken en Samuel Keyser (1993): 'On argument structure and the lexical expression of syntactic relations.' In: Ken Hale & Samuel Keyser (red.): *The View from Building 20*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Hoekstra, Teun (1995): 'Categories and arguments.' ms., Universiteit Leiden.
- Kayne, Richard (1994): *The Antisymmetry of Syntax*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Riemsdijk, Henk van (1978): *A case study in syntactic markedness*. Lisse: Peter de Ridder.
- Wyngaerd, Guido Vanden (1994): 'Partikelwerkwoorden in het Nederlands.' In: *Tabu* 24, 141-148.

DE PLAATS VAN GEÏNCORPOREERDE HOOFDEN IN DE WERKWOORDSCLUSTER

Hilda Koopman

In dit paper richt ik mij op de distributie van geïncorporeerde hoofden (P, N en A) in de werkwoordscluster in het Nederlands, waarbij ik consequent een hoofdinitiële analyse van het Nederlands aanneem. Ik presenteer een argument voor optionele verplaatsing naar links van hulpwerkwoorden en modale werkwoorden, en schets een analyse die de distributie van geïncorporeerde hoofden verantwoordt.

In traditionele beschrijvingen worden twee posities voor geïncorporeerde hoofden onderscheiden: onmiddellijk vóór het regerende werkwoord (1a), of onmiddellijk na de werkwoordscluster (1b):

- (1) a. dat ik Jan de dokter heb willen laten **op**bellen
- b. dat ik Jan de dokter **op** heb willen laten bellen

In een klassieke OV-analyse wordt (1b) afgeleid via verplaatsing van het werkwoord naar rechts, met achterlating van het partikel, terwijl in (1a) het partikel met het werkwoord meeverplaatst wordt (*pied piping*). In een hoofdinitiële analyse kan (1a) zonder veel problemen afgeleid worden: de P wordt in het werkwoord waar het bij hoort geïncorporeerd. Maar de derivatie van (1b) levert meer problemen op, aangezien de X^0 gescheiden kan worden van de V waar het van afhankelijk is door tussenliggende verbale hoofden. Een analyse in termen van hoofdverplaatsing over de werkwoordscluster heen zou de Head Movement Constraint schenden. Tussenliggende hoofden kunnen niet als "vluchtheuvels" gebruikt worden. Een analyse met rechtstreekse hoofdverplaatsing is dus uitgesloten.

In mijn dialect is de distributie van geïncorporeerde hoofden uitgebreider dan in de traditionele beschrijving die in (1) geïllustreerd is. Naast de posities in (1) kunnen geïncorporeerde hoofden ook nog in een derde positie voorkomen, namelijk onmiddellijk na het verbogen werkwoord, zoals in (2c). Alle andere posities binnen de werkwoordscluster zijn uitgesloten (2d). (Alle voorbeeldzinnen moeten zo gelezen worden dat de klemtoon op het geïncorporeerde hoofd valt.)

- (2) a. dat ik Piet de dokter heb willen laten **op**bellen
- b. dat ik Jan de dokter **op** heb willen laten bellen
- c. dat ik Jan de dokter heb **op** willen laten bellen
- d. *dat ik Jan de dokter heb willen **op** laten bellen

Dezelfde distributie geldt ook voor geïncorporeerde A's en N'en:

- (3) a. dat Marie Jan het huis heeft willen laten **schoon** maken
 b. dat Marie Jan het huis **schoon** heeft willen laten maken
 c. dat Marie Jan het huis heeft **schoon** willen laten maken
 d. *dat Marie Jan het huis heeft willen **schoon** laten maken
- (4) a. dat zij graag had willen komen **piano** spelen
 b. dat zij graag **piano** had willen komen spelen
 c. dat zij graag had **piano** willen komen spelen
 d. *dat zij graag had willen **piano** komen spelen

In dit opzicht verschilt mijn dialect van het dialect dat Bennis (1992) beschrijft, die aanneemt dat P overal in de werkwoordscluster kan optreden, zolang het maar preverbaal is.

Het verschil tussen de b- en c-voorbeelden kan verantwoord worden in termen van de distributie van het verbogen werkwoord; dit kan niet alleen aan het geïncorporeerde element voorafgaan, maar er ook onmiddellijk op volgen. Dit suggereert dat er in de c-voorbeelden sprake is van optionele verplaatsing van het verbogen werkwoord naar één of andere hoger gelegen functionele hoofdpositie, en niet zozeer een analyse waarin verschillende landingsplaatsen voor het geïncorporeerde hoofd gepostuleerd worden.

Het verbogen werkwoord is in de bovenstaande voorbeelden het hulpwerkwoord *hebben*. Dit doet de vraag rijzen of optionele werkwoordsverplaatsing een eigenschap is van alle verbogen werkwoorden, of veeleer een eigenschap van een bepaalde subklasse van werkwoorden, namelijk hulpwerkwoorden en modale werkwoorden. (5) laat zien dat het hulpwerkwoord *zijn* en modale werkwoorden meedoen met de alternantie:

- (5) a. dat Jan zijn dochter (is) **op** (is) komen halen
 b. dat Jan zijn dochter (moet/zal/zou/kan/mag) **op** (moet/zal/zou/kan/mag) komen halen
 c. dat Jan zijn dochter (??kan) **op** (kan) komen laten halen

(6) laat zien dat de volgorde *hoofdwerkwoord X⁰ V V* onmogelijk is:

- (6) a. omdat zij haar dochter haar kamer zelf (*laat) **schoon** (laat) proberen te houden
 b. omdat Jan zijn dochter (*blijft) **op** (blijft) kunnen halen

De voorbeelden in (5) and (6) verlenen dus duidelijk steun aan een analyse in termen van optionele lokale verplaatsing van het hulpwerkwoord of modale werkwoorden. Dit leidt ons tot de volgende beschrijving:

- (7) a. Hulpwerkwoorden en modale werkwoorden kunnen optionele (een korte) hoofdverplaatsing ondergaan
 b. Hoofdwerkwoorden kunnen deze korte hoofdverplaatsing niet ondergaan
 c. Geïncorporeerde hoofden komen onmiddellijk voor het verbogen hoofdwerkwoord of voor het werkwoord dat ze regeert

De optionele lokale verplaatsing van modalen/hulpwerkwoorden naar links verleent verdere steun aan een hoofdinitiële analyse van het Nederlands, en verschaft meer inzicht in de architectuur van de Nederlandse zin.

Er is een nogal opmerkelijke parallel met de distributie van hulpwerkwoorden en hoofdwerkwoorden in Franse infinitiefconstructies: verplaatsing is optioneel, en hoofdwerkwoorden doen er niet aan mee. (Ik heb hier niets aan toe te voegen, behalve dat het natuurlijk een nieuw voorbeeld van een goed gedocumenteerd probleem is.) Er zijn ook interessante verschillen. Die hebben betrekking op het type zin (infinitiefzinnen in het Frans en zinnen met *tense* in het Nederlands) en op de landingsplaats: in Franse infinitiefzinnen bevindt de landingsplaats voor het hulpwerkwoord zich tamelijk hoog in de zinsarchitectuur, hoger dan negatie (*n'avoir pas...*) en AgrO. In het Nederlands daarentegen lijkt de landingsplaats tamelijk laag te zitten: het verbogen hulpwerkwoord moet komen na *niet*, gestrande voorzetsels, en ook na andere elementen waarvan traditioneel wordt aangenomen dat ze in de Nederlandse VP zitten:

- (8) a. dat Jan zijn dochter (*is) niet (is) **op** (is) komen halen
 b. dat hij het daar (*heeft) niet mee (heeft) **schoon** (heeft) kunnen krijgen
 c. wat denk je dat hij (*is) voor kinderen (is) **op** (is) komen halen

De landingsplaats voor het hulpwerkwoord kan dus hooguit Neg of AgrO zijn. Eigenlijk moet, zoals ik in (9) zal laten zien, de landingsplaats nog lager liggen, aangezien hulpwerkwoorden altijd na Small Clauses komen, waarvan ik met Koster (1994) aanneem dat ze zich in Spec, PredP bevinden.

Hoe kunnen we de distributie van het geïncorporeerde hoofd afleiden? Zoals ik hierboven besproken heb is de vraag hoe het geïncorporeerde hoofd links van de werkwoordscluster terecht komt een belangrijk probleem voor de hoofdinitiële analyse. Dit kan niet eenvoudig een geval van rechtstreekse hoofdverplaatsing zijn, want dat zou lokaliteitscondities schenden. Dus is de enige mogelijkheid dat het een geval van woordgroepsverplaatsing is, of een combinatie van de twee. Ik zal hier twee mogelijk analyses bespreken. De eerste zal ik verwerpen, en de tweede zal ik voorlopig aannemen.

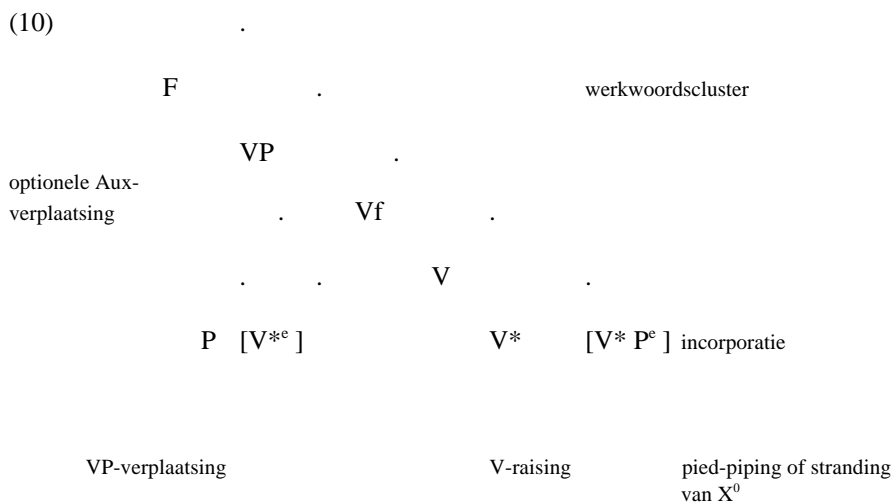
Stel dat geïncorporeerde hoofden niet altijd dezelfde behandeling ondergaan, maar dat de twee posities waarin geïncorporeerde hoofden kunnen verschijnen afgeleid worden door verschillende typen verplaatsing: (1a) zou dan afgeleid worden via lokale hoofdverplaatsing (want de positie onmiddellijk voor het werkwoord kan in dit geval alleen kale hoofden herbergen), terwijl (1b) het gevolg zou kunnen zijn van verplaatsing van een woordgroep. Dit zou kunnen als het kale hoofd in feite vervat zou

zijn in een frasale projectie, vergelijkbaar met de minimale projectie in een Small Clause. Het hoofd zou dan ofwel lokale hoofdverplaatsing kunnen ondergaan, ofwel de gehele groep zou woordgroepsverplaatsing kunnen ondergaan naar één of andere aangewezen Spec-positie. Een voor de hand liggende kandidaat voor deze landingsplaats zou Spec, PredP zijn, door Zwart (1993) en vooral Koster (1994) voorgesteld als landingsplaats voor Small Clause-predikaten. Deze analyse voorspelt dat frasale Small Clauses en hoofden die aan de werkwoordscluster voorafgaan dezelfde distributie hebben, aangezien ze immers naar dezelfde positie verplaatst worden. Maar deze voorspelling komt niet uit, want geïncorporeerde hoofden vóór de werkwoordscluster gedragen zich anders dan frasale Small Clauses met betrekking tot lokale werkwoordsverplaatsing: modale en hulpwerkwoorden kunnen nooit aan een frasaal Small Clause-predikaat voorafgaan, maar wel aan een geïncorporeerd hoofd:

- (9) a. dat hij de trui (*heeft) erg schoon (heeft) gekregen (DegAP)
 b. dat hij de trui (heeft) schoon (heeft) gekregen (kale A)

Twee conclusies: ten eerste, kale hoofden gedragen zich niet als woordgroepen, en moeten daarom als geïncorporeerde hoofden behandeld worden. En ten tweede, Small Clause-predikaten staan links van de landingsplaats van het modale/hulpwerkwoord: dit verleent steun aan het voorstel van Zwart en Koster dat ze zich in een Spec-positie buiten de VP bevinden.

Als kale hoofden geen rechtstreekse hoofdverplaatsing over de werkwoordscluster kunnen ondergaan, en geen verkapte woordgroepen zijn, wat is dan de juiste analyse? Ik zal de volgende analyse aannemen, waarvan de kenmerken schematisch weergegeven zijn in (10).

Het geïncorporeerde hoofd adjungeert altijd aan dezelfde gastheer V: het komt in verschillende posities terecht afhankelijk van de vraag of het meeverplaatst met de V en V-raising uit de VP ondergaat (wat (1a) oplevert), of dat het in de VP strandt terwijl V naar een of andere positie verplaatst, zeg maar naar V*. De VP zelf ondergaat woordgroepsverplaatsing naar de Spec-positie van een projectie die het verbogen werkwoord bevat; all overige elementen, Small Clauses inclusief, verplaatsen uit de VP (in wezen - volgens een voorstel van Koopman (1993) - omdat de naar voren verplaatste VP geen lexicaal materiaal op rechte takken mag hebben). Het enige element dat de aanwezigheid van een VP verraadt is de gestrande geïncorporeerde X⁰, zoals in (1b). Het probleem dat deze analyse oproept is dat de naar voren verplaatste VP een spoor in de hoofdpositie bevat dat niet ge-c-commandeerd wordt door z'n antecedent, zodat we een ECP-schending zouden verwachten (zie Koopman 1994 voor meer discussie).

De analyse die in (10) geschetst wordt komt heel dicht bij de traditionele OV-analyse: hij neemt een vorm van verb-raising aan; hij neemt aan dat een hoofd dat aan de werkwoordscluster voorafgaat in een VP zit, daar gestrand via excorporatie van het hoofd; hij neemt aan dat de volgorde *VfV V X⁰ V* het gevolg is van *pied piping* met het werkwoord dat verb-raising ondergaat. Hij verschilt van de traditionele analyse echter in de aanname van woordgroepsverplaatsing van de VP naar links. Op dit punt is het misschien gepast ons af te vragen wat we winnen bij een hoofdinitiële analyse. Ook al heb ik extra evidentie voor het hoofdinitiële karakter van de functionele projecties in het Nederlands gepresenteerd, evidentie gebaseerd op optionele verplaatsing naar links van het hulpwerkwoord, ik heb geen nieuwe empirische evidentie verschaft voor het hoofdinitiële karakter van de Nederlandse VP. Ik meen dat, afgezien van theoretische assumpties, deze evidentie gelegen is in de vraag hoe goed de analyse de verschillen tussen de werkwoordsclusters in verschillende talen verantwoordt, daar onder begrepen verschillen met betrekking tot geïncorporeerde hoofden, alsmede *verb projection raising* constructies in de OV-talen. Deze moeten direct volgen uit de eigenschappen van de analyse in (10).

Bibliografie

- Bennis, H. (1992) 'Long Head Movement: the position of particles in the verbal cluster in Dutch,' in R. Bok-Bennema en R. van Hout (red.) *Linguistics in the Netherlands 1992*, John Benjamins, Amsterdam, pp. 37-47.
- Koopman, H. (1993) 'The Internal and External Distribution of Pronominal DPs', te verschijnen in K. Johnson en I. Roberts (red.) *Essays in Memory of Osvaldo Jaeggli*, Kluwer, Dordrecht.
- Koopman, H. (1994) 'Licensing Heads,' in N. Hornstein en D. Lightfoot (red.) *Verb Movement*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Koster, J. (1994) 'Predicate Incorporation and the Word Order of Dutch,' in G. Cinque et al. (red.) *Paths towards Universal Grammar. Studies in Honor of Richard S. Kayne*. Georgetown University Press, Washington D.C.

Zwart, C.J.W. (1993) *Dutch Syntax. A Minimalist Approach*. Dissertatie, Rijksuniversiteit Groningen.

LEGE OBJECTEN

Jan Koster

1. Inleiding

Omstreeks 1973 raakten diverse generatieve grammatici ervan overtuigd dat het Nederlands een onderliggend SOV-niveau kent, waarbij de SVO-volgorde van hoofdzinnen wordt afgeleid door een V2-regel (Den Besten 1977, Koster 1975). Dit generatieve standaardmodel van het Nederlands heeft ongeveer 20 jaar standgehouden zonder noemenswaardige wijzigingen. Vooral onder invloed van Zwart (1993) en het algemene kader van Kayne (1994), is het hier en daar gebruikelijk geworden om van een onderliggende SVO-volgorde uit te gaan, waarbij de vertrouwde SOV-structuur een tussenliggend niveau vertegenwoordigt. Alle klassieke argumenten voor SOV zijn dus nog geldig, maar worden nu geacht betrekking te hebben op het tussenliggende niveau. Die extra stap van SVO naar SOV is mogelijk gemaakt door de opkomst van nieuwe functionele projecties aan de linkerkant van het werkwoord.

In het nieuwe model van het Nederlands volgt het verschil tussen SVO- en SOV-talen niet langer uit de nogal arbitraire OV/VO-parameter, maar uit een iets algemener mechanisme, het zwak/sterk-onderscheid dat uitmaakt of de SPEC van een functioneel hoofd al dan niet gevuld wordt. Zelfs als de nieuwe theorie geen enkel direct empirisch voordeel zou bieden, dan zou de nieuwe manier om de woordvolgorde van het Nederlands af te leiden het voordeel hebben dat de parametrisering wat minder willekeurig is dan in het oude model. Immers, de nieuwe wijze van parametrisering heeft precies dezelfde vorm als de parametrisering voor het al dan niet verplaatsen van wh-elementen (bv. Nederlands (wh-verplaatsing) versus Japans (wh-in situ)). Een uniforme theorie over parametrisering lijkt de voorkeur te verdienen boven een heterogene theorie.

Een ander a priori voordeel van de nieuwe SVO-benadering voor het Nederlands is dat de overkoepelende theorie (Kayne 1994) weer nieuwe hoop biedt op een eenvormige onderliggende woordvolgorde voor alle talen. Redenen genoeg dus om de nieuwe theorie tentatief te omarmen. Gelukkig zijn er ook grote empirische voordelen verbonden aan de nieuwe theorie. In de oude theorie was verplichte extrapositie van CP-complementen een anomalie. Zelfs optionele extrapositie (uit NP) leidde tot verplichte extrapositie verderop in de derivatie bij inbedding aan de linkerkant van een matrix-werkwoord, bijvoorbeeld in de configuratie ...V CP] V... Dit moet alsnog verplicht V] V CP worden, een probleem waarvoor nimmer een niet-stipulatieve oplossing gevonden is in het oude kader. In het nieuwe kader bestaat dit probleem doodeenvoudig niet omdat de onderliggende structuur gewoon gehandhaafd blijft: ...V [V CP... In het kader van dit korte artikel kan ik hier verder niet op ingaan (zie Koster 1994 en (in voorbereiding)), maar wat mij betreft is, naast de genoemde theoretische argumenten, de extrapositieproblematiek doorslaggevend geweest voor het aanvaarden van het nieuwe model als werkhypothese.

2. Het probleem

Over het algemeen is extrapositie van complementen verplicht in het Nederlands, terwijl extrapositie uit NP optioneel is. Wat de zaken nog gecompliceerder maakt is dat complementen ook nog eens optioneel naar rechts kunnen:

- (1) a. Jan heeft gezegd [dat hij ziek was], gisteren
 b. Jan heeft gezegd, gisteren, [dat hij ziek was]

Wie in extrapositie gelooft zou hier kunnen aannemen dat (1b) van (1a) is afgeleid door optionele extrapositie van het zinscomplement (over het het adverbium *gisteren* heen). Niet iedereen blijkt zin (1b) even goed te vinden en mede daarom kan niet geheel worden uitgesloten dat in (1b) *gisteren* een parenthese is, waardoor het probleem van een andere orde is.

Vooralsnog komt het mij voor dat (1b) als een normale zin, zonder parenthetische pauzes kan worden uitgesproken. De vraag waar we dan voor staan is hoe we "optionele complementsextrapositie" moeten verzoenen met het minimalistische kader waarin uitsluitend verplichte verplaatsingsregels zijn toegestaan.

De oplossing die ik op het oog heb is ontleend aan de oplossing die ik voorgesteld heb voor de eveneens optionele extrapositie uit NP:

- (2) a. Hij heeft [een boek [dat hij niet kende]] gekocht
 b. Hij heeft [een boek] gekocht [dat hij niet kende]

In een te verschijnen artikel stel ik voor om de relatie tussen een relatieve bijzin en de bijbehorende NP te zien als een vorm van asyndetische coördinatie. In (2b) is er dan helemaal geen sprake van extrapositie maar van coördinatie op objectsniveau (2a) en op AgrOP-niveau (2b), te vergelijken met het onderscheid dat we bij gewone coördinatie aantreffen:

- (3) a. Hij heeft [Jan en Piet] gezien
 b. Hij heeft [Jan] gezien [en Piet]

De heranalyse van optionele extrapositie als een soort coördinatie doet een aantal opmerkelijke voorspellingen (zie Koster (te verschijnen)). Bovendien is zowel Chomsky's minimalisme als Kayne's antisymmetrietheorie van een probleem af: eerstgenoemde theorie staat geen optionele verplaatsing toe, terwijl laatstgenoemde theorie geen verplaatsingen naar rechts toestaat. Ik ga er daarom vanuit dat optionele extrapositie voor gevallen als (2) niet bestaat.

Het ligt nu voor de hand om te onderzoeken of ons oorspronkelijke probleem (1) ook langs deze lijnen kan worden opgelost. Als ook hier van asyndetische coördinatie sprake zou zijn, dan zouden we bijvoorbeeld in (1b) een lege NP moeten aannemen:

(4) Jan heeft [e] gezegd, gisteren, [dat hij ziek was]

Dit zou inhouden dat we ervan uitgaan dat een werkwoord als *zeggen* in feite altijd een NP-object selecteert, waarbij een CP als specificatie kan optreden. Dit zou dan te vergelijken zijn met wat Bennis (1986) voor werkwoorden als *betreuren* voorgesteld heeft:

(5) Jan heeft [het] betreurd [dat hij ziek was]

Bennis neemt voor dit soort zinnen aan dat de NP het eigenlijke object is. Bennis neemt echter geen lege NP aan voor gevallen als (4), o.a. omdat de CP geen eiland is als in (5):

- (6) a. Wat heeft Jan gezegd [dat hij -- was]?
b. *Wat heeft Jan het betreurd [dat hij -- was]?

Als we voor (4) (en 6a) een soort coördinatie aannemen, hebben we nog het bijkomende probleem dat de Coordinate Structure Constraint geschonden lijkt te worden. Alle gebruikelijke voorbeelden van de werking van de Coordinate Structure Constraint hebben echter betrekking op gecoördineerde delen die beide gelexicaliseerd zijn. Als het eerste conjunct leeg is (zoals in 4), kan men op triviale wijze aansluiten bij de bekende uitzondering op de Coordinate Structure Constraint, namelijk *across-the-board-extractie*. Men kan dan zeggen dat in (6a) een XP weggehaald is uit de tweede conjunct, terwijl een parallelle XP is weggehaald uit de eerste, lege conjunct.

Er zijn trouwens overtuigende gevallen van de specificatie door CP's van lege subject-NP's:

- (7) a. Ik denk dat [het] duidelijk is [dat Jan komt]
b. Ik denk dat [e] duidelijk is [dat Jan komt]

In de trant van Bennis (1986) kan men hier aantonen dat het NP-subject nog aanwezig is in (7b):

(8) Ik denk dat [e] [zonder PRO zeker te zijn] duidelijk was dat ...

Bepalingen ingeleid door *zonder* bevatten een PRO die voor zijn interpretatie een subject vereist in de matrix-zin. Dit moet het lege subject [e] zijn in (8). Ook hier bevordert het niet lexicaliseren van het subject de mogelijkheden tot extractie:

- (9) a. *?Wie denk je dat [het] duidelijk is [dat zij -- gezien hebben]?
 b. Wie denk je dat [e] duidelijk is [dat zij -- gezien hebben]

Kortom, bij subjecten is er duidelijk sprake van een mogelijkheid om lege NP's door een CP te specificeren. Ik stel voor om voor objecten iets soortgelijks te doen.

3. Evidentie

Schijnbaar optionele complementsextrapositie bestaat ook in het Engels:

- (10) a. He said [that he would go], yesterday
 b. He said yesterday [that he would go]

In zulke gevallen kan de complementeerder *that* gedeleerd worden voor extrapositie (11a), maar na extrapositie wordt dit iets moeilijker (11b):

- (11) a. He said [he would go], yesterday
 b. ?He said yesterday [he would go]

Chomsky en Lasnik (1977) hebben een filter die adjacentie tussen werkwoord en zinscomplement vereist, maar dat is eigenlijk geen verklaring. Er is echter een interpretatie mogelijk die een stap in de richting van een verklaring kan zijn. Sommige factieve werkwoorden in het Engels laten een object (*it*) toe dat verder gespecificeerd kan worden door een CP (Kiparsky and Kiparsky 1970, 165):

- (12) Bill resents [it] [that people are always comparing him to Mozart]

Het is nimmer mogelijk om in een CP die een NP specificeert de complementeerder *dat* weg te laten:

- (13) *Bill resents [it] [people are always comparing him to Mozart]

Dit geeft aanleiding tot het vermoeden dat specificatie van een NP bij voorkeur door een volledige CP (met complementeerder) geschiedt. Ook zogenaamde subjectzinnen, die volgens mij (Koster 1978) altijd een NP specificeren laten geen deletie van de complementeerder toe:

- (14) a. *[(That) he will come] [e] is clear
 b. It is unlikely *?(that) he will come

Kortom, de generalisatie lijkt te zijn dat als er sprake is van een specificatierelatie met een NP de complementeerder gewenst (11b, 14b) of zelfs verplicht is (12, 14a). Als

die generalisatie juist is, kan (11b) eveneens verklaard worden op grond van zo'n specificatierelatie met een NP, ditmaal een lege NP:

(15) ?He said [e] yesterday [he would go]

Ook in het Nederlands is evidentie te vinden voor CP-specificatie van lege object-NP's. Neem de volgende zin:

(16) Hij heeft [zonder het te merken] beweerd [dat het regende]

In deze zin kan de CP [dat het regende] niet als specificatie van de NP [het] opgevat worden. Immers, *het* slaat niet op *dat het regende*, maar op de *bewering dat het regende*. Het kan niet uit het adjunct "gescrambled" worden bij een werkwoord als *beweren* (17a), maar wel bij factieven als *betreuren*, die een extra lexicaal object toelaten [het] (17b):

(17) a. *Hij heeft [het] [zonder [e] te merken] beweerd [dat het regende]
b. Hij heeft [het] [zonder [e] te merken] betreurd [dat het regende]

Voorbeeld (17b) is interessant omdat [het] enerzijds gespecificeerd wordt door [dat het regende], maar anderzijds een interpretatie verschaft voor het lege object van *merken*. Dit object kan juist niet geïnterpreteerd worden als [dat het regende], maar heeft betrekking op het iets dat ook het werkwoord betreft (als bij (16)): *het betreuren [dat het regende]*. Het lege element [e] in het adjunct kan dus niet door Right Node Raising door de CP geïnterpreteerd worden, maar alleen via de NP [het] die aan het adjunct voorafgaat. Deze NP speelt zoals gezegd een dubbele rol: enerzijds is het een object gespecificeerd door de CP [dat het regende], anderzijds geeft het een lexicaal inhoud aan het object van *merken*, met de betekenis "*betreurd [dat het regende]*", zoals in (16). Beschouw nu de volgende zin:

(18) Jan heeft [e] [zonder [e] te merken] beweerd [dat het regende]

Wederom heeft *merken* een leeg object hier en wederom is de betekenis niet [dat het regende] maar "*beweerd [dat het regende]*". Het lijkt derhalve vast te staan dat de interpretatie van het lege object van *merken* niet verschaft wordt door de CP [dat het regende] via Right Node Raising, maar uitsluitend via een extra (lege) NP voorafgaand aan het adjunct, overeenkomstig wat we voor (17b) zagen. Zonder zo'n extra NP zou het lege object van *merken* niet gebonden zijn en zonder binder mag dit object niet leeg blijven:

(19) Jan heeft [zonder *(het) te merken] geslapen

In dit geval is redding via een extra lege NP uitgesloten:

(20) *Jan heeft [e] [zonder [e] te merken] geslapen

De lege binder voor het object van *merken* is namelijk alleen mogelijk als er een CP is die dit extra lege object specificeert (als in (18)).

4. Conclusie

De conclusie luidt dat het Nederlands lege objecten kent die door een CP gespecificeerd (moeten) worden. Dit biedt een oplossing voor ons oorspronkelijke probleem (1b), waaraan derhalve de volgende analyse verbonden kan worden:

(21) Jan heeft [e] gezegd, gisteren, [dat hij ziek was]

De "geextraponeerde" zin [dat hij ziek was] is helemaal geen complement, maar een specificatie van het eigenlijke complement, de lege NP. Aldus wordt optionele complementsextrapositie geanalyseerd volgens het patroon dat ik voor de eveneens optionele Extrapositie uit NP heb voorgesteld (Koster (in voorbereiding)).

Bibliografie

- Bennis, H. (1986), *Gaps and Dummies*. Foris, Dordrecht.
- Besten, H. den (1977), "On the Interaction of Root Transformations and Lexical Deletive Rules", Ms., University of Amsterdam (verschenen in *Groninger Arbeiten zur germanistischen Linguistik (GAGL)* 20, 1-78, Rijksuniversiteit Groningen.)
- Chomsky and Lasnik (1977), "Filters and Control". *Linguistic Inquiry* 8, 425-504.
- Kayne, R. (1994), *The Antisymmetry of Syntax*. MIT Press, Cambridge, Mass.
- Kirparsky, P. en C. Kiparsky (1970), "Fact", in M. Bierwisch en K. Heidolph, red., *Progress in Linguistics*. Mouton, Den Haag.
- Koster, J. (1975), "Dutch as an SOV Language". *Linguistic Analysis* 1, 111-136.
- Koster, J. (1978), "Why Subject Sentences don't Exist", in S.J. Keyser, red., *Recent Transformational Studies in European Languages*. MIT Press, Cambridge, Mass.
- Koster, J. (1994), "Predicate Incorporation and the Word Order of Dutch", in G. Cinque, J. Koster, J.-Y. Pollock, L. Rizzi, en R. Zanuttini, red., *Paths towards Universal Grammar. Studies in Honor of Richard Kayne*. Georgetown University Press, Washington DC.
- Koster, J. (in voorbereiding), "Extrapolation as Coordination".
- Zwart, J.-W. (1993), *Dutch Syntax. A Minimalist Approach*. Dissertatie Rijksuniversiteit Groningen. Groningen Dissertations in Linguistics 10.

OVER DE INTERPRETATIEVE SAMENHANG VAN DE KWANTOREN *HEEL*, *VEEL*, EN *AL*

Gertjan Postma

Terwijl in talen als het Portugees een 'hoge graad' (ook wel: "elatief") steeds met één en hetzelfde woordje *muito* aangeduid kan worden, bedient het Nederlands zich van een reeks van woordjes, waaronder *veel*, *heel* en *erg*. Bennis & Wehrmann (1990) laten zien dat de keuze tussen *heel* en *erg* mede bepaald wordt door structurele, morfosyntactische factoren. Een korte inspectie van het verschil in gebruik van *heel* en *erg* mede bepaald wordt door structurele, morfosyntactische factoren. Een korte inspectie van het verschil in gebruik van *heel* en *veel* in (1-2) wijst eveneens op een door structuur bepaald voorkomen.

- (1) a. Jan is *veel/heel aardig
- b. Jan heeft veel/*heel boeken.
- (2) a. O Joao é *muito* simpático
- b. O João tem *muitos* livros

Beperken we ons tot dit elatieve gebruik van *heel* en *veel*, dan blijkt het Nederlandse *heel* adjectieven te modificeren en *veel* nomina te modificeren. Het Portugees gebruikt in beide gevallen *muito*. Men zou daarom geneigd kunnen zijn om het verschil tussen *heel* en *veel* af te doen als een categoriale kwestie. *Heel* en *veel* modificeren verschillende categorieën maar betekenen verder hetzelfde.¹

Niet alleen geeft een dergelijke lexicalistische benadering geen *verklaring* voor de categoriale gevoeligheid, maar ze gaat ook voorbij aan enige belangwekkende gegevens. Het woordje *heel* heeft namelijk nog een tweede betekenis. Deze betekenis is kwantificatieel van aard en is semantisch gezien een partitieve variant van de universele kwantor *al*. *Heel* betekent zoiets als 'met *al* zijn delen'.

- (3) a. De *hele* stad was in rep en roer
- b. *Heel* de stad was in rep en roer
- (4) A cidade *toda* estava em confusao
- (5) a. *Alle* burgers waren ontevreden
- b. *Al* de burgers waren ontevreden
- (6) *Todos* os cidadãos estavam descontentes

Het lijkt onwenselijk de twee betekenissen van *heel* (1. universeel, 2. elatief) met een ruw gebaar lexicaal te scheiden en twee toevallige homofonen aan te nemen, net zo goed als het onwenselijk zou zijn aan de toevalligheid te geloven van het vóórkomen

¹ We laten comperatieven buiten beschouwing. Deze nemen veel: bijv. *veel slimmer*. Ook in andere opzichten lijken ze zich soms nominaal te gedragen, cf. Engels: *no work*, **no smart*, *no smarter*.

van twee lexicalisaties voor de elatief, *veel* en *heel*. We zien ons dan voor twee vragen gesteld: Ten eerste hoe kan één woordje, *heel*, zowel een *hoge* graad ('heel/veel') als een *maximale* graad ('heel/al') aanduiden? Ten tweede, waarom zou 'hoge graad' twee aparte lexemen vereisen, nl. *heel* en *veel*? Waarom zou natuurlijke taal voor zo'n curieuze afwijking van één vorm-één inhoud kiezen? Is er misschien iets fout aan onze lexicalistische opvatting van kwantificatie?

Vergelijkbare vragen zijn eerder besproken in Postma (1994, 1995). In deze studie wordt betoogd dat kwantificatiele betekenis niet via het lexicon aan morfemen wordt toegekend. De *structuur* levert een beslissende bijdrage aan het tot stand komen van kwantificatiele betekenis. Woordjes als *wat* en *al* zijn semantisch leeg en functioneren als variabelen. Afhankelijk van welke syntactische templatens er gevormd worden, wordt een betekenis *geïnduceerd*. Voorts bleek uit de studie van Bennis (1995) dat als het kale woordje *wat* vanuit adjunct-positie voorop wordt geplaatst, dit een exclamatief effect teweeg brengt (7d).

(7) a.	Jan zag <i>wat</i>	structurele positie;	indefiniëte lezing
b.	Jan lachte <i>wat</i>	adjunct;	indefiniëte lezing
c.	<i>Wat</i> zag Jan?	vooropplaatsing vanuit structurele positie;	interrogatieve lezing
d.	<i>Wat</i> lachte Jan!	vooropplaatsing vanuit adjunct-positie;	exclamatieve lezing

Deze zinnen bevatten stuk voor stuk het morfeem *wat*, maar dit morfeem heeft telkens een ander semantisch effect. Het semantisch effect van *wat* lijkt tot stand te komen door 1. de positie van het morfeem, 2. het verschil in structurele relatie met het werkwoord, in dit geval 'lachen'/'zien'. Een samenvatting van de interpretatieve regels bij Postma (1994) en Bennis (1995) vindt u in (8).

- (8) De interpretatie van *wat* wordt niet bepaald door het lexicon, maar door de morfosyntactische structuur:
a.	Indien het interpretatie-domein CP is:	WH or EXCL-lezing
	indien <i>wat</i> een A-positie bindt:	WH-lezing
	indien <i>wat</i> een A-bar positie bindt:	EXCL-lezing
b.	Indien het interpretatie-domein VP is:	∃-lezing

We noemen deze feiten om twee redenen. Ten eerste om te laten zien hoe één morfeem (nl. het Nederlandse *wat*) verschillende betekenissen induceert in afhankelijkheid van de configuratie. De tweede reden is dat de exclamatieve lezing in (7d) semantisch vergelijkbaar is met de elatieve lezing die wij in dit artikel bestuderen. *Wat lachte Jan!* betekent zoiets als "Jan lachte MUITO".

Als we vanuit het interpretatieve gezichtspunt nogmaals de twee vragen beschouwen, dan kan het ons niet ontgaan dat er ook een gemeenschappelijk morfeem aanwezig is in *veel*, *heel* en *al*, noteer /-l/. Vanuit semantisch oogpunt zal dit - wat de twee laatste woordjes betreft - ons nauwelijks verbazen (beide \forall), te meer daar in het Portugees deze woordjes zelfs met één en hetzelfde morfeem corresponderen (todo). Wel rijst nu de vraag hoe deze hypothetische component, /-l/. evenzeer kan optreden

in elatieve konteksten: *heel* en *veel*, die in het Portugees ook al met één morfeem worden aangeduid (*muito*). Als het Nederlandse *al*, *heel* en *veel* inderdaad een morfeem gemeenschappelijk hebben, dan kan dit morfeem zeker geen vaste kwantificatielike betekenis dragen. Net als *wat* moet dit gemeenschappelijke morfeem kontekst-afhankelijk betekenis oproepen. Meer specifiek: de elatieve betekenis van /-l/ zou dan terug te voeren moeten zijn op de interpretatieve regel van (8). De adjunct/non-adjunct status zou dan eveneens voor /-l/ van belang moeten zijn.

Het eerste verschijnsel dat op een interpretatieve aard van het /-l/ morfeem wijst zijn de feiten in (9). Het woord *al* krijgt in deze constructies een *elatieve* lezing.

(9)	<i>constructie</i>	<i>voorzetsel</i>	<i>interpretatie</i>
a.	(zij discussieerden) in alle vriendelijkheid	geen betekenis;	-> elatief ('heel vriendelijk')
b.	(zij onderhandelden) in alle eerlijkheid	geen betekenis;	-> elatief ('heel eerlijk')
c.	(zij vertrokken) in alle stilte	geen betekenis;	-> elatief ('heel stil')
d.	(zij vertrokken) in alle vroegte	geen betekenis;	-> elatief ('heel vroeg')

(10)	De koningin discussieerde in alle dorpen	wel betekenis;	-> ∇
------	--	----------------	------

Niet onbelangrijk is dat er verschillende eisen aan deze elatief-constructie gesteld worden: 1. de nomina zijn abstracta in het enkelvoud, 2. de prepositie is *in* en moet geen locatie aanduiden (betekenisloze 'casus markeerder'), 3. de constructie als geheel komt voor in een 'manner'-adverbiale positie (VP adjunct). We concluderen dat zelfs het morfeem *al* niet alleen universele kwantificatie induceert maar ook elatieve kwantificatie: de kontekst speelt hierbij een doorslaggevende rol.

De tweede observatie is dat *al*-extractie niet mogelijk is in elatieve *al*-constructies.

(11) Zij vertrokken in alle stilte/*in al de stilte

In gewone NP-modificerende constituenten met -interpretatie is dit wel mogelijk (cf. (5)). Dit wijst erop dat *al* in de constructies van (9) niet de NP *stilte* modificeert, maar alleen het adjectivische adjunct *stil* binnen de nominalisering, d.w.z. *al* modificeert een adjunct.

Het belang van de adjunct status blijkt voorts uit contexten met kwantificatie die zuiver door de syntactische structuur wordt opgeroepen. Zoals uitvoerig besproken in Postma (1995), kunnen bepaalde kale coördinatieve konteksten een universele kwantificatie induceren. We geven enige voorbeelden onder (12).

(12)	a. Het schip verging met <i>man en muis</i>	∇	(met al zijn delen/helemaal)
	b. Zij hebben zich met <i>hand en tand</i> verzet	∇	(volledig/helemaal)
	c. ik heb het met <i>huid en haar</i> opgegeten	∇	(volledig/helemaal)
	d. Ik steun je door <i>dik en dun</i>	∇	(volledig/helemaal)

Deze constructie komt in een enkel geval ook adverbiaal voor, vgl. (13). Opmerkelijk genoeg krijgt deze dan geen ∇-interpretatie maar een elatieve interpretatie.

- (13) a. Zij klaagden *steen en been* elatief (zeer/erg 'muito')
 b. Dat is *wijd en zijd* bekend elatief (op veel plaatsen)

Het nauwe verband tussen adjunct status en elatieve interpretatie is niet beperkt tot het Nederlands: zo wordt het verband waargenomen bij het Hebreeuwse *kol*, het Arabische *kull*, het Portugese *todo* en het Franse *tout*. Deze woorden krijgen \forall -interpretatie als ze nomina modificeren, en elatief-interpretatie als ze adjectieven modificeren, bijv. Port. *a Maria estava toda satisfeita* = 'Marie was erg/*geheel tevreden', Fr. *tout petit* 'erg klein'/*'volkomen klein'. Het ambivalente gedrag van de 'lexicale' kwantor al in (9/10) en dat van de analytische kwantoren in (12/13) toont aan dat kwantificatiele elementen hun betekenis niet inherent dragen maar die in afhankelijkheid van hun kontekst opdoen. We leggen de konteksten vast in (14).

- (14) a. Als een kwantor van het *al*-type een adjunct positie modificeert, dan induceert het een *elatieve* kwantificatie.
 b. Als een kwantor van het *al*-type een structurele positie modificeert, dan induceert het een *universele* kwantificatie.

Onder de aanname dat [*al* + X] op LF naar voren wordt verplaatst (QR), reduceert (14a) tot de interpretatieve context van de elatief in (8a).

Passen we dit vervolgens toe op de elatieve en de \forall lezing van *heel* (=he + --l), dan moet de interpretatie van /-l/ mede afhankelijk zijn van zijn relatie tot het morfeem /he/. Door een strikte parallelie te trekken tussen 'in alle stilte' met het semantisch ekwivalente 'heel stil' kunnen we niet anders dan tot een N^o status van het morfeem /he/ besluiten, cf. (15a/b). Verklaren we de afwezigheid van de casus markeerder *in* in (15b) uit de afwezigheid van een determineerder (D^o), dan kan het morfeem /he/ slechts een (vooropgeplaatste) N^o zijn.¹

(15) a.	$in_{DP}[-e-[[al] stil_{AP}] -te_{NP}]$	in alle stilte	elatief
b.	$-_{DP}[D^o [[-al] stil_{AP}] he_{-NP}]$	heel stil	elatief
c.	$in [[[-al] ve_{-AP}] gevallen_{NP}]$	in veel gevallen	elatief
d.	$[[[al] he_{-NP}]$	(dat kopje is) heel	\forall ('met al zijn delen')
e.	$[[[al] boeken]$	alle boeken	\forall

De nominale status van /he/ biedt tevens een verklaring voor de noodzaak van *twee* elatieve morfemen *heel* en *veel*. De interpretatieve regel in (14) voorspelt namelijk dat, ter verkrijging van elatieve context in *nomina* er wel een dummy adjectief tussengevoegd moet worden (15c), anders zou de \forall -lezing ontstaan, cf. (15d,e).

¹ In de zogenaamde 'status constructus' of 'construct state' (CS) valt de D^o verplicht weg, bijvoorbeeld in Nederlandse CS's met adjunct lezing.

(i) De familie lag (*in) (*het) hartje winter op het strand te kuren

Hiermee hebben we de aard van het /ve/-morfeem in *veel* als *adjectivisch* geïdentificeerd. Dit geeft meteen een antwoord op onze tweede vraag naar het waarom van de categoriale gevoeligheid van *veel en heel*.

Bibliografie

- Bennis, H. & Wehrmann, P. (1990). 'On the Categorical Status of Present Participles.' *Linguistics in the Netherlands 1990*, Foris, Dordrecht, p. 1-11.
- Bennis, H.J. (1995). 'The meaning of structure: the *wat voor* construction revisited.' *Linguistics in the Netherlands 1995*. John Benjamins, Amsterdam, p. 25-36.
- Postma, G.J. (1995a). 'Zero-semantics - The syntactic encoding of quantificational meaning.' *Linguistics in the Netherlands 1995*. John Benjamins, Amsterdam, p.175-190.
- Postma, G.J. (1995) *Zero-semantics - a study of the syntactic conception of quantificational meaning*. Dissertatie Rijksuniversiteit Leiden.

ADVERBIA EN BEPAALDHEID

Henk van Riemsdijk

In de discussies rond de scramblingproblematiek spelen adverbia een belangrijke rol. Steeds weer treft men argumenten aan die gebaseerd zijn op de aanname dat (een bepaalde klasse van) adverbia een vaste plaats heeft in de zinsstructuur. In veel gevallen is dat de linker grens van de VP. Vervolgens wordt geconstateerd dat nominale constituenten (DPs) soms links en soms rechts van die adverbia staan, afhankelijk van semantische factoren zoals bepaaldheid of specificiteit. Aangenomen wordt dan dat de DP vanuit de VP-interne positie rechts door middel van verplaatsing (scrambling) naar de positie links van het adverbium verhuist, getriggert door de morfosyntactische plaatshouder van de genoemde semantische factor.

Deze lijn van argumentatie gaat (voorzover ik kan nagaan) geheel voorbij aan het feit dat ook adverbia vaak bepaald of onbepaald, specifiek of onspecifiek kunnen zijn. We constateren dan dat die factor evenzeer van invloed is op de distributie van adverbia. Ik beperk mij er in deze squib toe, dit gegeven nader te adstrueren zonder de nadere consequenties voor diverse theorieën over scrambling nader na te trekken. Ik kies ter illustratie het Duits omdat in die taal de kale *w*-woorden (*wer*, *wen*, *wo* ('`wie/iemand', ``wien/iemand'', ``waar/ergens'')) als aggressief 'non-d-linked' indefinita voor kunnen komen in tegenstelling tot het Nederlands. Voor het overige zijn de paradigmata direct vertaalbaar in het Nederlands.

In mijn schematische presentatie van de feiten zal ik telkens de plaatsingsmogelijkheden van twee elementen (L en R) ten opzichte van elkaar bekijken. Ik noem ze L(inks) en R(echts) omdat er altijd een 'neutrale' basisvolgorde is, de volgorde waarin ze optreden als andere factoren niet in het geding zijn. Dit is de klassieke aanpak zoals die voor het eerst bij Lenerz (1977) werd geïntroduceerd. Ik begin dan ook met het paradigma voor indirect object en direct object dat dan als standaard van vergelijking zal dienen voor het gedrag van adverbia, waarbij voor de indefiniete instantaties wordt gekozen voor de pronominale varianten. Hier is dus IO=L en DO=R, en I en D staan respectievelijk voor indefiniet en definiet.

(1)	Ich habe	irgendwem/dem Typ	irgendwas/das Buch	versprochen
	Ik heb	iemand/die figuur	iets/dat boek	beloofd

L/I = irgendwem			R/I = irgendwas		
L/D = dem Typ			R/D = das Buch		
1	L/I - R/I	OK	5	R/I - L/I	*
2	L/I - R/D	?	6	R/I - L/D	*
3	L/D - R/I	OK	7	R/D - L/I	OK
4	L/D - R/D	OK	8	R/D - L/D	OK

De afwijking van de basisvolgorde is verantwoordelijk voor de sterretjes in de vakken 5 en 6. Het effect van de definitieid is zichtbaar in 2, waar het definitie element weliswaar in de basisvolgorde staat maar zich ter rechterzijde van het indefiniete element bevindt, en het is eveneens zichtbaar in de vakken 7 en 8 waarin wordt afgeweken van de basisvolgorde maar waarin wordt voldaan aan de eis dat I niet voorafgaat aan D.

Het effect in vak 2 treedt versterkt op als *irgendwem* wordt vervangen door *wem*:

- (2) *Ich habe wem das Buch versprochen

Ook bij adverbialia, met name bij locatieve en temporele adverbialia kunnen indefiniete en definitie pro-adverbialia elementen worden onderscheiden, b.v. (*irgend-*)*wo* (``ergens'') vs. *dort* (``daar''), en (*irgend-*)*wann* (``te eniger tijd'') vs. *dann* (``dan'') of *damals* (``toen''). De volgende paradigmata laten zien dat zulke adverbialia met elkaar of in verbinding met een direct of indirect object dezelfde grammaticaliteitspatronen vertonen.

- (3) Sie hat irgendwo/dort wen/den Typ aufgehabelt
zij heeft ergens/daar iemand/die figuur opgepikt

L/I = irgendwo			R/I = wen		
L/D = dort			R/D = den Typ		
1	L/I - R/I	OK	5	R/I - L/I	*
2	L/I - R/D	??	6	R/I - L/D	*
3	L/D - R/I	OK	7	R/D - L/I	OK
4	L/D - R/D	OK	8	R/D - L/D	OK

- (4) Wir haben irgendwann/damals wem/dem Typ
 wij hebben op-een-of-ander moment/toen iemand/die figuur

unser Haus gezeigt
 ons huis laten-zien

L/I = irgendwann			R/I = wem		
L/D = damals			R/D = dem Typ		
1	L/I - R/I	OK	5	R/I - L/I	*
2	L/I - R/D	??	6	R/I - L/D	*
3	L/D - R/I	OK	7	R/D - L/I	OK
4	L/D - R/D	OK	8	R/D - L/D	OK

- (5) Ich musste irgendwann/damals irgendwo/dort
 ik moest op-een-of-ander-moment/toen ergens/daar

pinkeln gehen
 plassen gaan

L/I = irgendwann			R/I = irgendwo		
L/D = damals			R/D = dort		
1	L/I - R/I	OK	5	R/I - L/I	?
2	L/I - R/D	*	6	R/I - L/D	*
3	L/D - R/I	OK	7	R/D - L/I	?
4	L/D - R/D	OK	8	R/D - L/D	?

Voorbeeld (5) laat zien dat het basisvolgordeeffect tussen locatieve en temporele adverbia slechts zeer zwak is, zodat het definitieiteffect zich in volle omvang en in pure staat doet gevoelen.

In alle bovenstaande voorbeelden is het zo dat een specifieke (of `d-linked') interpretatie van de indefiniete elementen de oordelen kan doen verschuiven. Dit effect is bewust buiten beschouwing gelaten. Het verandert aan de conclusie niets. Wel doet het zich in het volgende en laatste voorbeeld extra sterk voor. De oordelen zoals

getoond in de tabel hebben dan ook betrekking op de 'non-d-linked' interpretatie van het direct object.

- (6) Er hat eine ganze Woche/die ganze Woche
hij heeft een hele week/de hele week

eine Nachbarin/die Nachbarin betreut
een buurvrouw/de buurvrouw verzorgd

L/I = eine ganze Woche			R/I = eine Nachbarin		
L/D = die ganze Woche			R/D = die Nachbarin		
1	L/I - R/I	OK	5	R/I - L/I	*
2	L/I - R/D	??	6	R/I - L/D	*
3	L/D - R/I	OK	7	R/D - L/I	OK
4	L/D - R/D	OK	8	R/D - L/D	OK

Uit de gegeven voorbeelden blijkt duidelijk dat (in-)definietheid de positionering van adverbia zowel ten opzichte van elkaar als ten opzichte van DPs mede bepaald. In het licht van die conclusie dient de problematiek van scrambling, en dienen met name de mechanismen voor de triggering van scrambling door factoren zoals definietheid opnieuw te worden bezien.

Bibliografie

Lenerz, J. (1977) *Zur Abfolge nominaler Satzglieder im Deutschen*. Gunter Narr, Tübingen.

GEEN EENHEID

Hotze Rullmann

De Nederlandse determinator *geen* heeft een aantal semantische eigenschappen die uitsluitend verklaard kunnen worden met behulp van lexicale decompositie. Oppervlakkig gezien is *geen* weliswaar een eenheid, maar in semantisch opzicht bestaat het uit twee delen: de negatie *niet* plus een indefiniete determinator.

Een belangrijk argument voor lexicale decompositie van *geen* is het feit (opgemerkt door Bech 1955/57, §80) dat een hulpwerkwoord in een verbaal cluster in het bereik kan liggen van één van de twee delen waaruit *geen* is opgebouwd, de negatie, maar tegelijkertijd een groter bereik kan hebben dan het andere deel, de indefiniete determinator. In veel gevallen is dit echter niet direct aantoonbaar (wat Bech zich niet lijkt te realiseren). Neem bijvoorbeeld de volgende zin:

- (1) Ze mogen geen verpleegkundige ontslaan.
- Het is hun toegestaan geen verpleegkundige te ontslaan.
 - Voor geen verpleegkundige x geldt: het is hun toegestaan x te ontslaan.
 - Het is hun niet toegestaan een verpleegkundige te ontslaan.

Het is oncontroversieel dat *geen verpleegkundige* zowel klein bereik als groot bereik kan hebben ten opzichte van *mogen*. Deze twee lezingen zijn geparafraseerd in (a) en (b). Voor een eventuele derde lezing (c), waarin *geen* opgesplitst wordt in twee delen, *niet* en *een*, valt op grond van dit specifieke voorbeeld geen bewijs te leveren. (b) en (c) zijn namelijk equivalent. Soms kan het bestaan van een lezing met lexicale decompositie echter wel degelijk worden aangetoond. Eén zo'n geval betreft het modale werkwoord *hoeven*, de negatief-polaire alternant van *moeten*:

- (2) Ze hoeven geen verpleegkundige te ontslaan.
- Het is noodzakelijk dat ze geen verpleegkundige ontslaan.
 - Voor geen verpleegkundige x geldt: het is noodzakelijk dat ze x ontslaan.
 - Het is niet noodzakelijk dat ze een verpleegkundige ontslaan.

Voor zin (2) is de klein-bereik lezing (a) uitgesloten, aangezien *hoeven* daar niet in het bereik van een neerwaarts monotone functie staat. De groot-bereik lezing (b) is wel mogelijk, maar is zeker niet de meest voor de hand liggende interpretatie van de zin. Dat is namelijk (c), waar *hoeven* bereik heeft tussen *niet* en *een*. Het verschil tussen (b) en (c) wordt duidelijk als we ons bedenken dat het zeer wel mogelijk is dat de noodzaak bestaat een verpleegkundige te ontslaan, zonder dat er een verpleegkundige is voor wie geldt dat het noodzakelijk is dat juist zij ontslagen wordt. Een ander geval zijn zinnen met intensionele werkwoorden. Voor (3) vinden we naast de klein-bereik lezing (a) en de groot-bereik lezing (b), een derde lezing (c) met lexicale decompositie van *geen*:

- (3) Zij mogen geen eenhoorn zoeken.
- Het is hun toegestaan geen eenhoorn te zoeken.
 - Voor geen eenhoorn x geldt: het is hun toegestaan x te zoeken.
 - Het is hun niet toegestaan een eenhoorn te zoeken.

(c) is ook hier de meest aannemelijk interpretatie van de zin. (a) en (b) hebben beide uiterst zwakke waarheidscondities. (a) zegt alleen maar dat zij niet verplicht zijn om een eenhoorn te zoeken, terwijl (b) al waar gemaakt wordt door het niet-bestaan van eenhoorns. Een derde geval dat ik wil noemen zijn zinnen zoals (4) waarin de NP met *geen* predikatief gebruikt is. Verreweg de meest voor de hand liggende interpretatie is weer (c). De lezing met klein bereik (a) is mogelijk maar niet waarschijnlijk, terwijl de groot-bereik lezing (b) niet eens zinvol te noemen is.

- (4) Je kunt hem geen genie noemen.
- Het is mogelijk hem geen genie te noemen.
 - Voor geen genie x geldt: het is mogelijk hem x te noemen.
 - Het is niet mogelijk hem een genie te noemen.

Een tweede argument voor lexicale decompositie van *geen* heeft ook betrekking op een element dat bereik kan hebben tussen de twee delen waaruit *geen* is opgebouwd. Ditmaal gaat het om het subject. Voor veel sprekers van (dialecten van) het Nederlands kan een zinsinterne negatie bereik hebben over een universeel kwantificerend subject, zodat (5a) een lezing heeft die equivalent is aan (5b):

- (5) a. Iedereen is niet geniaal.
b. Niet iedereen is geniaal.

Deze lezing gaat gepaard met een speciale intonatie: klemtoon op het subject gevolgd door een dalende toonhoogte met aan het eind van de zin weer een korte stijging. Met dezelfde intonatie is ook de interpretatie (6b) mogelijk voor zin (6a) (Jacobs (1980)):

- (6) a. Iedereen is geen genie.
b. Niet iedereen is een genie.

De noodzaak voor decompositie van *geen* blijkt tenslotte ook uit (7a):

- (7) a. Hij heeft geen auto of zelfs maar een fiets.
b. Hij heeft niet [_{NP} [_{NP} een auto] of [_{NP} zelfs maar een fiets]].
c. *Hij heeft zelfs maar een fiets of geen auto.

Zoals de negatief polaire uitdrukking *zelfs maar* in het tweede disjunct laat zien, moet de negatie die besloten is in *geen* bereik hebben over beide leden van de disjunctie. Dit betekent dat (7a) geanalyseerd moet worden als (7b), waar de samenstellende delen

van *geen* — *niet* en *een* — van elkaar gescheiden zijn door twee NP-grenzen. Merk op dat verwisseling van de disjuncten niet mogelijk is.

Bovenstaande argumenten zijn van een meer algemeen theoretisch belang omdat decompositie van *geen* in strijd is met de lexicalistische hypothese, een van de grondslagen van de meeste moderne syntactische theorieën. Hoewel het goed is om zoveel mogelijk vast te houden aan de lexicalistische hypothese, valt er niet aan te ontkomen in dit geval een uitzondering te maken. Wellicht de eenvoudigste (maar vast niet de enige) manier om de hier besproken feiten te verklaren is in termen van incorporatie van de negatie in de indefiniete determinator (Klima (1964)):

(8) *niet Det_{indef} ⇒ geen*

Hierbij is *Det_{indef}* ofwel *een* (voor enkelvoudige telbare naamwoorden) ofwel \emptyset (voor niet-telbare en meervoudige naamwoorden). Incorporatie van *niet* is alleen toegestaan wanneer de negatie direct links van de determinator staat. Wanneer incorporatie mogelijk is, is dit in het standaard Nederlands ook verplicht, hoewel deze verplichting minder sterk lijkt te zijn wanneer *niet* en de determinator geen clause mates zijn:

- (9) a. *Ze ontslaan niet \emptyset verpleegkundigen/een verpleegkundige.
b. ?Ze willen niet [\emptyset verpleegkundigen/een verpleegkundige ontslaan].

Incorporatie van *niet* vindt plaats (of althans, kan plaatsvinden) op een betrekkelijk oppervlakkig niveau van representatie. In de structuur die de input is voor semantische interpretatie ('logische vorm') kunnen *niet* en *Det_{indef}* van elkaar gescheiden zijn door tussenliggende operatoren zoals kwantoren en modale werkwoorden. Incorporatie wordt wel geblokkeerd door lexicaal materiaal dat 'aan de oppervlakte' tussen *niet* en *Det_{indef}* ligt. Dit kan bijvoorbeeld een prepositie zijn, zoals in (10a). (10b) heeft daarom ook geen lezing die equivalent is aan (10a):

- (10) a. Zij mogen niet naar een eenhoorn zoeken.
b. ?*Zij mogen naar geen eenhoorn zoeken.

Er bestaat trouwens nogal wat variatie wat betreft de acceptabiliteit van dergelijke zinnen (zie ANS, p. 898). *Niet* en *Det_{indef}* kunnen ook van elkaar gescheiden zijn ten gevolge van extrapositie van het infinitiefcomplement. (11b) is de onderliggende structuur van (11a). Bij extrapositie zoals in (12a) scheidt het werkwoord de negatie van de indefiniete determinator en is incorporatie niet meer mogelijk. (12b) heeft alleen de klein-bereik lezing en is afgeleid van (12c) waarin de negatie deel uitmaakt van de infinitiefzin:

- (11) a. Zij hebben geen eenhoorns beloofd te zoeken.
b. Zij hebben niet [_{NP} [_{Det} \emptyset] eenhoorns] beloofd te zoeken.

- (12) a. Zij hebben niet beloofd [_{NP} [_{Det}∅] eenhoorns] te zoeken].
 b. Zij hebben beloofd [geen eenhoorns te zoeken].
 c. Zij hebben beloofd [niet [_{NP} [_{Det}∅] eenhoorns] te zoeken].
- (13) a. [[_{NP} [_{Det}∅] eenhoorns] te zoeken] hebben zij niet beloofd.
 b. [Geen eenhoorns te zoeken] hebben zij beloofd.
 c. [Niet [_{NP} [_{Det}∅] eenhoorns] te zoeken] hebben zij beloofd.

(13) laat zien dat de situatie bij topicalisatie volkomen parallel is.

Een incorporatieregels zoals (8) kan ook van nut zijn bij het verklaren van een type uitdrukking dat wellicht niet tot de standaardtaal behoort, maar dat regelmatig kan worden opgevangen door wie zijn oor goed te luisteren legt:

- (14) Ze hebben geen verpleegkundigen genoeg.
 (15) Ze hebben niet [_{NP} genoeg verpleegkundigen].

De logische structuur van (14) is zoets als (15). Nu is *genoeg* een determinator die zowel voor als achter het naamwoord kan staan (zie (16)) en dus is ook (17a) mogelijk. Voor sommige sprekers wordt dit dan blijkbaar gereanalyseerd als (17b), wellicht omdat determinatoren in het Nederlands gewoonlijk links van het naamwoord staan, zodat een lege determinator wordt toegevoegd om de structuur van de NP te regulariseren. Incorporatie van *niet* resulteert dan in (14).

- (16) Ze hebben genoeg verpleegkundigen/verpleegkundigen genoeg.
 (17) a. Ze hebben niet [_{NP} verpleegkundigen genoeg].
 b. Ze hebben niet [_{NP} [_{Det}∅] verpleegkundigen genoeg].

Met dank aan Jack Hoeksema, Henny Klein, Víctor Sánchez Valencia, Henriëtte de Swart en Ton van der Wouden voor commentaar.

Bibliografie

- Bech, Gunnar (1955/57). *Studien über das deutsche Verbum infinitum. 2.*, unveränderte Auflage, Niemeyer Verlag, Tübingen, 1983.
- Jacobs, Joachim (1980). 'Lexical decomposition in Montague-grammar.' *Theoretical Linguistics* 7, pp. 121-136.
- Klima, Edward S. (1964). 'Negation in English.' In Jerry A. Fodor and Jerrold J. Katz (eds.) *The Structure of Language*. Prentice Hall, Englewood Cliffs.

GE- EN LE

Rint Sybesma

Het Chinese partikel *le* wordt algemeen met het begrip perfectiviteit geassocieerd, waarbij moet worden benadrukt dat die notie zelf niet altijd op dezelfde wijze wordt gedefinieerd; ``het perfectum" en perfectiviteit als Aktionsart (teliciteit) worden meestal niet onderscheiden. Het is het meest gebruikelijk in de betekenisbeschrijving van *le* of VPs met *le* de term voltooiing (``completion") te laten vallen: *le* functioneert als het Chinese perfectum. Zo is het dankzij *le* dat (1a) `Lao San heeft een boek gekocht' betekent; zonder *le* immers zou het zinnetje `Lao San koopt een boek/ kocht een boek/ gaat een boek kopen' betekenen. Li & Thompson (1981:185) nemen in hun definitie van het begrip perfectiviteit en de beschrijving van de betekenis van *le* de notie begrensdheid (``boundedness") op (ze vermijden, volgens mij opzettelijk, woorden als ``voltooiing"): *le* is perfectief omdat het aangeeft dat het predicaat waar het deel van uitmaakt temporeel of anderszins begrensd is; toch behandelen Li & Thompson *le* niet als een operatie op het predicaat.

Elders (Sybesma 1994) heb ik voorgesteld dat *le* moet worden geanalyseerd als het predicaat van een resultatieve small clause à la Hoekstra (1988): *le* prediceert over de NP die wordt beschouwd als het object van de zin, zoals aangegeven in (1b), de voorgestelde onderliggende structuur van (1a). Het voornaamste effect van de small clause is onder meer dat het het matrixpredicaat telisch maakt.

- (1) a. Lao San mai-le yi-ben shu
 Z. kopen-LE een-M boek
 `Lao San heeft een boek gekocht'
 b. Lao San [_{VP} mai [_{Result. SC} yi-ben shu le]]

In deze visie drukt *le*, als resultatief predicaat, uit dat de actie uitgedrukt in het hoofdwerkwoord betrekking heeft op het gehele object, en zo begrenst het de actie: zodra het gehele object is aangedaan is de actie immers ten einde. Eerst als de koop-handeling in (1) zich heeft voltrokken met betrekking tot het gehele boek is de actie voltooid. Ik ben dan ook de visie toegedaan dat *le* niet zo zeer voltooiing uitdrukt als wel ``verwezenlijking": *le* geeft aan dat de handeling van het predicaat tot stand gebracht is; pas als de koop-actie het gehele boek heeft aangedaan, kan worden gezegd dat de handeling ``een boek kopen" tot stand gebracht is.

Historisch gezien is de stelling dat *le* een resultatief predicaat is verdedigbaar (zie Sybesma 1995): *le* gaat terug op een werkwoord *liao* dat ``afmaken, voltooiën" betekent. Diachronisch gezien, heeft *le/liao* dezelfde syntactische ontwikkeling doorgemaakt als onbetwistbaar resultatieve predicaten.

Hoe dan ook lijkt het zo te zijn dat *le* het perfectum in het Chinees realiseert door louter en alleen aan te geven dat het predicaat in kwestie telisch is.

Het ligt voor de hand *le* in verband te brengen met Nederlandse partikels als *op* in *Henk eet de appel op*. De zin in (1) betekent dan eigenlijk iets in de geest van: ``Lao

San koopt (of: kocht; tempus wordt in het Chinees immers niet uitgedrukt) het boek op". De parallel tussen *le* en het Nederlandse participiale voorvoegsel *ge-* is in dit verband echter interessanter. Zoals blijkt uit het *WNT* (1889, deel 4, p. 356-370) en het *Middelnederlandsch woordenboek* van E. Verwijs en J. Verdam (1889, deel 2, p. 939-943) is *ge-* verwant aan Latijnse *cum* en *co(n)* 'samen'. *Ge-* werd in eerste instantie gebruikt als voorvoegsel bij werkwoorden om uit te drukken dat de actie beschreven door V betrekking had op het gehele object: in het geval van een meervoudig object op alle leden, in het geval van een enkelvoudig object op het gehele ding. Aanvankelijk kon *ge-* deze functie uitoefenen in de tegenwoordige zowel als de verleden tijd, maar Verwijs en Verdam (1889, deel 2, p. 942) voegen hieraan toe dat in het Middelnederlands, als *ge-* aan een verleden tijd geprefigeerd werd, het uitdrukte dat de handeling was voltooid: *ge-at* betekende dat de eet-handeling was voltooid, het had uitsluitend een perfectieve interpretatie.

J. Grimm, die in zijn *Deutsche grammatik* (1890, deel 3, p. 819-835) ook de ontwikkeling van *ge-* in het Gotisch (*ga-*) bij de discussie betreft, laat zien dat *ge-* als voorvoegsel bij het voltooid deelwoord aanvankelijk alleen aan de participia van die werkwoorden gehecht werd waaraan het hoe dan ook gehecht kon worden.

Wat Grimm verder laat zien (p. 819) is dat uit Gotische teksten blijkt dat *ge-* oorspronkelijk behoort tot de klasse van scheidbare werkwoordpartikels, net als *be-* en nog altijd scheidbare partikels als *op*. Kortom, aannemende dat Hoekstra, Lansu en Westerduin (1988) gelijk hebben dat *be-* en *op* moeten worden geanalyseerd als het predicaat van een resultatieve small clause, is *ge-* eigenlijk ook een resultatief predicaat: en net als *le* gaf het aan dat de handeling uitgedrukt door het werkwoord moest worden uitgevoerd op het gehele object. *Ge-* gaf op een neutrale manier aan dat het predicaat in kwestie een telisch predicaat was. (Voor het gemak ga ik nu maar even voorbij aan allerlei complicaties, zoals bijvoorbeeld het feit dat *ge-* niet met *be-* maar wel met *op* voorkomt.)

Dat er verband bestaat tussen teliciteit en het perfectum is natuurlijk bekend. Uit de literatuur over het Slavisch blijkt dat daar het perfectum in veel gevallen alleen gevormd kan worden van telische predicaten.

Postma (1995) suggereert dat dit in het Nederlands eigenlijk ook zo is en dat *ge-* als het ware een dummy teliciteitsmarkeerder is (mijn verwoording van Postma's stelling): het perfectum kan slechts dan gevormd worden als het predicaat telisch is en om een perfectum te vormen van predicaten die niet telisch zijn, voegt men *ge-* voor en dan kan het perfectum worden gevormd.

De overeenkomst tussen *le* en *ge-* is dus duidelijk: beide vormen op zeker moment een neutrale manier om een predicaat uitdrukkelijk als telisch te markeren. Er zijn nog een aantal aardige overeenkomsten, maar er zijn ook duidelijke verschillen. Zoals ik hierboven heb aangegeven, vormt *le* als teliciteitsmarkeerder in zijn eentje het perfectum; bij *ge-* is dat niet het geval: er komt een hulpwerkwoord bij te pas. Dit heeft echter, lijkt mij, niet noodzakelijkerwijs te maken met verschillen tussen *le* en *ge-* per se, maar met andere verschillen tussen het Chinees en het Nederlands (zoals wellicht het passieve en nominale karakter van participia in het Nederlands).

Bibliografie

- Hoekstra, Teun (1988) "Small clause results." *Lingua* 74:101-139.
- Hoekstra, Teun, Monic Lansu and Marion Westerduin (1988) "Complexe verba." *Glott* 10:61-78.
- Li, Charles and Sandra Thompson (1981) *Mandarin Chinese. A functional reference grammar*. Berkeley: University of California Press.
- Postma, G.J. (1995) "The argumental licensing of the perfect tense." Ms. R.U. Leiden.
- Sybesma, Rint (1994) "Chinese *le*: An aspectual particle analyzed as a resultative predicate." *HIL Manuscripts* 4:55-81.
- Sybesma, Rint (1995) "The diachronics of verb-*le* in Chinese: Where does the perfective semantics come from?" in: P. van der Velde (ed), *IAS Yearbook 1994*, p. 35-44.

TWEE TENDENSEN IN NAAMVALSPARADIGMATA

Fred Weerman

1 Inleiding

Dat er regelmaat zou zitten in de vormen van naamvalsrijen klinkt de doorsnee taalgebruiker (en vooral taalleerder) vermoedelijk erg onwaarschijnlijk in de oren. Voorzover ik weet, hebben ook taalkundigen niet veel regelmaat kunnen ontdekken in naamvalparadigmata. Soms wordt wel eens gewezen op de tendens dat nominatief en accusatief een vergelijkbare vorm hebben (vgl. (1)). Een enkele maal wordt de tendens genoemd dat de nominatief de vorm zonder casus-affix is, terwijl accusatief, datief en genitief wel zo'n affix zouden hebben (vgl. (2)).

(1) *Nominatief-accusatief-symmetrie*

Nominatief en accusatief hebben dezelfde vorm

(2) *Nominatief-accusatief-asymmetrie*

Nominatief heeft geen casus-affix, accusatief (datief en genitief) wel

De tendens in (1) stemt overeen met de gedachte in veel generatief werk dat nominatief en accusatief in die zin gelijk zijn dat ze beide structurele casus representeren. De tendens in (2) doet denken aan de opvatting die je in generatief werk ook wel eens hoort, namelijk dat de nominatief de "default" is.

Het aardige is dat (1) en (2) strijdig met elkaar zijn. Dit lijkt koren op de molen van de doorsnee taalgebruiker die concludeert dat er geen regelmaat is, maar is vooral een uitdaging voor de taalkundige. Wie in handboeken de systematiek van naamvalrijtjes in bijv. (eerdere stadia van) de Germaanse talen probeert te ontdekken, zal zien dat er èn voor (1) èn voor (2) veel empirische steun is. Het is ook niet zo dat talen ofwel (1) ofwel (2) volgen. Korthedshalve beperk ik me hier tot enkele Middelnederlandse voorbeelden.

(3)		``de man"	``de gift"	``het brood"
	NOM	die man	die gift	dat brood
	GEN	dies mans	dier gifte	dies broods
	DAT	dien manne	dier gifte	dien broods
	ACC	dien man	die gift	dat brood

De rij van "de man" demonstreert, althans voor de determinatoren, de asymmetrie van (2), terwijl tegelijkertijd "de gift" en "het brood" de symmetrie van (1) laten zien. Waarom kunnen (1) en (2) tegelijkertijd in een taal voorkomen?

Als we deze vraag willen beantwoorden, lijken er twee wegen mogelijk: ofwel we herleiden (2) tot een bijzonder geval van (1) ofwel (1) is een bijzonder geval van (2). Volgens mij zijn er goede argumenten om (2) als basaal en (1) als afgeleid te beschouwen. Laten we daarom eerst preciezer kijken naar (2).

2 De nominatief-accusatief-asymmetrie

De tendens in (2) stelt de nominatief niet alleen tegenover de accusatief, maar ook tegenover de datief en de genitief. Dit patroon (accusatief etc. *en bloc* tegenover de nominatief) vinden we op allerlei punten terug. Ik bespreek er hier een paar.

De eerste kwestie is dat de functionele informatie die bij objecten op de objecten zelf morfologisch zichtbaar wordt (het casus-affix), bij het argument dat in de nominatief staat nu juist op het werkwoord zichtbaar wordt: de agreementmorfologie. Het werkwoord (in de Germaanse talen) congrueert in getal (vaak) morfologisch zichtbaar met het subject, niet met het direct object en/of het indirect object. De accusatief etc. staan *en bloc* tegenover de nominatief.

Zoals bekend staan talen met morfologische casus soms ook toe dat een niet-nominatieve DP subject wordt. Doorgaans wordt voor dit verschijnsel verwezen naar het IJslands, maar ook een Middelnederlands voorbeeld als (4) kan dit illustreren.

(4) den coninc gedachte sire vrouwen

Het interessante is dat indien een niet-nominatief subject (doorgaans datief, maar soms ook accusatief) verschijnt, het werkwoord juist geen getalscongruentie vertoont, zoals bij een nominatief subject, maar onveranderlijk in de derde persoon enkelvoud staat. De accusatief etc. staan *en bloc* tegenover de nominatief.

Een volgend punt betreft selectie. Als de nominatieve vorm inderdaad de vorm is zonder affix (zonder functionele informatie), dan is het onmogelijk om een nominatief te selecteren (onder de aanname dat niet geselecteerd wordt voor de afwezigheid van informatie). Omdat een DP met accusatief, datief of genitief wel zo'n affix heeft (en dus functionele informatie bevat) moet het wel mogelijk zijn om te selecteren voor een dergelijke DP. Voor zover ik weet, komt deze voorspelling uit. Werkwoorden kennen in het ongemarkeerde geval aan een argument de accusatief toe, maar kunnen een datiefobject of een genitiefobject selecteren (vgl. het object in (4)). Middelnederlandse preposities kunnen accusatief of datief selecteren:

(5) a. So quam Brune in die riviere
b. Bruun die lach in der ryvieren

Volgens Van Riemsdijk (1983) kennen adjectieven in het ongemarkeerde geval datief en kunnen ze een genitief selecteren, vgl. (6):

informatie bevat (geen speciaal casus-affix). Accusatief is de default ten opzichte van Inherent: de informatie onder Inherent is lexicaal bepaald.

3 Nominatief-accusatief-symmetrie

Het zal inmiddels duidelijk zijn in welke richting we moeten zoeken voor de (ogenschijnlijke) symmetrie(-en) tussen nominatief en accusatief: ze zijn in zoverre gelijk dat ze beide de default zijn ten opzichte van de zusterknoop in de hiërarchie in (9).

Laten we Pinker (1984) volgen in de gedachte dat kinderen alleen tot de conclusie kunnen komen dat er een casusparadigma is als daarvoor morfologische evidentie bestaat. Anders gezegd, een knoop in schema (9) wordt alleen ontwikkeld (d.w.z. uitgesplitst) indien daar morfologische evidentie voor is.

Welke minimale evidentie is vereist om Casus in (9) uit te splisten in Accusatief en Inherent? Morfologische evidentie voor Accusatief helpt niet: omdat Accusatief de default is, vertelt deze informatie niet meer dan dat Casus gelexicaliseerd is. Cruciaal voor de uitsplitsing is morfologische evidentie voor de lexicaal gebonden casus. Sterker, uit de aanwezigheid van het gemarkeerde geval kan geconcludeerd worden dat het ongemarkeerde geval ook moet bestaan. Het accusatief-affix kan dus aanwezig maar leeg zijn dankzij de aanwezigheid van een niet-leeg inherent casus-affix. Een taal die dus al dan niet gedwongen (bijv. in een deflexie-proces) zuinig moet zijn met lexicale affixen kan met alleen inherente casus een onderscheid tussen nominatief, accusatief en inherente casus maken. De keerzijde is dat als de inherente casus het loodje legt het casussysteem als geheel verdwijnt.

We kunnen nu concluderen dat de symmetrie tussen de nominatief en de accusatief van bijv. *die gift* en *dat brood* in (3) alleen bestaat aan de oppervlakte. De nominatief is als in (10a), de accusatief als in (10b).

- (10) a. STAM
b. [[STAM] \emptyset_{ACC}]

Merk op dat we hiermee preciezer dan (1) voorspellen hoe de ogenschijnlijke symmetrie tussen nominatief en accusatief vorm krijgt: er kan alleen symmetrie zijn waar er geen lexicaal casus-affix is. Voor zover ik weet klopt dat niet alleen voor de voorbeelden in (3). Voordat de lezer een tegenvoorbeeld noemt, bedenke hij dat een ogenschijnlijk nominatief-suffix in een fuserende taal ook geanalyseerd kan worden als bijv. vertegenwoordiger van een getalskenmerk.

Bibliografie

Pinker, S. (1984), *Language Learnability and Language Development*, Harvard University Press, Cambridge.

Pittner, K. (te verschijnen), 'The Case of German Relatives', *The Linguistic Review*.
Riemsdijk, H. van (1983), 'The Case of German Adjectives'. In: F. Heny & T. Richards (eds.), *Auxiliaries and Related Puzzles*, Reidel, Dordrecht, 223-252.

HET PARTITIEVE ER

Ton van der Wouden

Volgens de standaardliteratuur zijn er ten minste vijf soorten *er*: expletief *er* (1a), existentieel *er* (1b), prepositioneel *er* (1c), kwantitatief *er* (1d) en locatief *er* (1e). Bech (1952) en in zijn voetspoor Blom (1977) en anderen betogen dat het kwantitatieve *er* niet geanalyseerd behoort te worden als een partitieve constructie. Ik wil evenwel trachten aannemelijk te maken dat er gevallen van *er* voorkomen waarvoor de kwalificatie 'partitief' wel degelijk op haar plaats is. Voorbeelden van het soort gebruik dat ik in gedachten heb, staan in (1f) en (1g).

- (1) a Er wordt hier beheerst gedronken
b Er loopt daar een jongen in de tuin
c Ik heb er nog met hem over gesproken
d Ik heb er gisteren twee gezongen
e Het meisje woont er nog maar pas
f Pas heeft hij er een van ontmoet
g Hij heeft er teveel van gedronken

Dit partitieve *er*, zoals ik het verder zal aanduiden, verdient om diverse redenen een apart plaatsje in de grammatica. De voornaamste ervan zullen hier aan de orde komen.

Volgens Blom (1977) mag er in zinnen als (1d) niet worden gekarakteriseerd als 'een persoonlijk voornaamwoord in de functie van partitieve bepaling bij het telwoord'. Immers, 'de suggestie van een partitie van een grotere verzameling' kan evengoed uitgaan van het telwoord twee. Er bestaan immers zinnen als de onderstaande, die, zonder *er*, hetzelfde betekenis-aspect van 'relatieve hoeveelheidsaanduiding' bezitten:

- (2) Jij zingt vanavond twee cantates

Beschouw nu echter nogmaals de zinnen (1f) en (1g). Het komt mij voor dat er hier wel altijd dit betekenis-aspect van relatieve hoeveelheidsaanduiding bezit. Deze eigenschap wordt gedeeld met echte partitief-zinnen zoals de volgende.

- (3) a Pas heeft hij twee van die dames ontmoet
b Hij heeft de rest van de wijn opgedronken

Zin (3a) is slechts op zijn plaats in een context waarin al van dames sprake was; de dames die hij ontmoet heeft, maken noodzakelijk deel uit van die bekende dames; in (3b) is de opgedronken wijn onderdeel van andere, in de gespreksituatie bekende wijn. Iets vergelijkbaars geldt voor de zinnen (1f) en (1g): wat het onderwerp van (1f) ook ontmoet moge hebben, het is onderdeel van een grotere, in de situatie bekende groep; wat de drinker in (1g) ook genoten mag hebben, het is in de context bekend. Met andere woorden, we hebben hier, anders dan bij het kwantitatieve *er*, wel degelijk

te maken met verwijzing naar een partitie van een grotere verzameling. En dat rechtvaardigt het gebruik van de term `partitief *er*'.

Het kwantitatieve *er* verwijst altijd naar telbare verzamelingen. Dat verklaart het verschil tussen (4a) en (4b).

- (4) a Jan koopt veel CD's maar Sija kent er al veel
b *U had geld maar uw man heeft er veel vergokt

Deze restrictie geldt niet voor het partitieve *er*: met even veel gemak verwijst dat element naar telbare en ontelbare verzamelingen, zoals blijkt uit (3b) en uit de volgende voorbeelden.

- (5) a Jan koopt veel CD's maar Sija kent er al veel van
b U had geld maar uw man heeft er veel van vergokt

In partitiefconstructies komen eveneens telbare en ontelbare verzamelingen voor:

- (6) a Jullie hebben veel van die platen al eens gehoord
b Een deel van het geld staat op een Zwitserse bank

Dit brengt me op een verschil in betekenis tussen het partitieve *er* en zijn kwantitatieve tegenhanger: als er een mogelijk antecedent in de zin voorkomt, verwijst het partitieve *er* daar altijd naar. Vergelijk de volgende zinnen:

- (7) a Ik heb tien boeken gekocht en er vier gelezen
b Ik heb tien boeken gekocht en er vier van gelezen

De eerste zin, met kwantitatief *er*, is waar als ik tien boeken gekocht heb en vier (mogelijk andere) boeken gelezen heb. Dat zouden we met Van Eijk (1983) Common Noun anaphora kunnen noemen. De tweede zin, met partitief *er*, is waar als de vier boeken die ik gelezen heb deel uitmaken van de tien boeken die ik gekocht heb: daar hebben we te maken met Noun Phrase anaphora (Van Eijk 1983). Met andere woorden, zin (7a) met kwantitatief *er* is waar in meer situaties dan (7b) met partitief *er*; (7b) is waar in een echte deelverzameling van de situaties waarin (7a) waar is. Dus *er* is in (7b) niet slechts een *suggestie* van een partitie van een grotere verzameling, de zin is alleen waar bij een echte partitie. Het volgende minimale paar maakt dit andermaal duidelijk:

- (8) a Ik heb vier boeken gekocht en er tien gelezen
b *Ik heb vier boeken gekocht en er tien van gelezen

De b-zin is onmiskenbaar onwelgevormd, om de eenvoudige reden dat er geen model te construeren valt waarin we uit een verzameling van vier gekochte boeken een deelverzameling trekken die tien gelezen boeken bevat.

Hetzelfde geldt voor het contrast (4b-5b), met een zelfstandig naamwoord dat naar een ontelbare verzameling of entiteit verwijst. (5b) is alleen waar als het geldt dat uw man vergokt heeft hetzelfde geld is dat eens bezat. Dus ook hier heeft er de precieze strikte partitieve betekenis, hetgeen het predikaat 'partitief' rechtvaardigt.

Bennis (1977) laat zien dat het kwantitatieve *er* kan voorkomen in comparatiefzinnen. Dat geldt niet voor het partitieve *er*, getuige het volgende contrast:

- (9) a Die jongens kennen meer platen dan jij er kent
b *Die jongens kennen meer platen dan jij ervan kent

Afgerekend moet nog worden met de gedachte dat alle gegeven voorbeelden van partitief *er* evenveel instanties zijn van het prepositionele *er*. Het partitieve *er*, vermeend of reëel, komt immers altijd voor in de buurt van het voorzetsel *van*. De welgevormdheid van de zinnen in (10), die in schril contrast staan met het zojuist besproken wanprodukt (9b), toont evenwel zonneklaar aan dat het prepositionele *er*, anders dan het partitieve, in comparatiefzinnen kan voorkomen.

- (10) a De UB heeft meer boeken over taal dan ik erover heb
b Jij hebt meer platen van de Cats dan ik ervan heb

Dit verschil toont aan dat de gedachte dat partitief *er* en prepositioneel *er* twee zijden van een en dezelfde medaille zouden zijn op een misvatting moet berusten.

Tot slot: Model (1991) bespreekt in vraag C1 (p. 328) de volgende zin:

- (11) a Ik heb er drie van

De door Model op p. 430 voorgestelde analyse komt erop neer dat *er* in (11a) de dubbelfunctie van kwantitatief *er* en prepositioneel *er* vervult. Deze analyse kan niet correct zijn. Immers, als er hier een dubbelfunctie vervult, dan behoort de distributie van dit soort *er* beperkter te zijn dan die van de samenvallende soorten: de distributieve beperkingen versterken elkaar immers. Dit *er* zou dan slechts kunnen voorkomen in de doorsnede van de omgevingen die kwantitatief *er* mogelijk maken en de omgevingen die prepositioneel *er* toestaan. Hierboven heb ik evenwel al laten zien dat het partitieve *er*, anders dan het kwantitatieve, voorkomt in combinatie met NP's die naar ontelbare verzamelingen verwijzen (1b, 6b). De voorbeeldzin van Model is ook heel gemakkelijk in die richting te wijzigen. Dat wordt dan bijvoorbeeld de vlekkeloze zin

- (11) b Ik heb er een liter van

(11b) zou dan ook een geval van samenvallend kwantitatief *er* en prepositioneel *er* moeten zijn. Maar het kwantitatieve *er* is hier uitgesloten als we mogen afgaan op de ongrammaticaliteit van (11c):

(11) c *Ik heb er een liter

De oplettende lezer zou nu kunnen suggereren dat de ongrammaticaliteit van (11c) toegeschreven zou moeten worden aan de oncombineerbaarheid van *een liter* met kwantitatief *er*. Maar een vergelijkbaar contrast kunnen we krijgen bij de kwantificerende *veel*, dat ook telbare collecties kan modificeren. Door context toe te voegen, zoals in (11b') en (11c'), kunnen we de ontelbare lezing van *er* forceren, en krijgen we hetzelfde effect als in (11c).

(11) b' Geld? Ik heb er veel van

(11) c' *Geld? Ik heb er veel

De conclusie kan derhalve geen andere zijn, dan dat de analyse van Model onhoudbaar is. Met andere woorden, we hebben in (11b) en (11b') niet te maken met het samenvallen van kwantitatief *er* en prepositioneel *er*. En dat betekent dat het partitieve *er* wel degelijk een plaatsje in de grammatica van het Nederlands verdient.

Met dank aan Frank Drijkoningen, Jack Hoeksema, Jan Odijk en Hotze Rullman, die er overigens niet veel van geloven.

Bibliografie

- Gunnar Bech: Über das niederländische Adverbialpronomen *er*. *Travaux du Cercle Linguistique de Copenhague* 8, 1952, 5-32.
 Hans Bennis: *Gaps and Dummies*. Foris, Dordrecht, 1986.
 Alied Blom: Het kwantitatieve *er*. *Spektator* 6, 1977, 387-395,
 Jan van Eijk: Discourse representation theory and plurality. In: Alice ter Meulen (red.): *Studies in Modeltheoretic Semantics*. Foris, Dordrecht, 1983, 85-106.
 Jan Model: *Grammatische Analyse: Syntactische verschijnselen in het Nederlands en het Engels*. ICG publications, Dordrecht, 1991.

EXTRACTIE UIT *OM*-ZINNEN

Ron van Zonneveld

1. Inleiding

Om-zinnen zijn sterke eilanden, zo leert ons twintig jaar generatieve literatuur. Zwarts (1975) voert ter ondersteuning van deze overtuiging de gesterde zinnen (1) en (2) op, met het volgende commentaar (nummering en notatie gewijzigd): "In (1) the presence of *om* prevents NP-Preposing from extracting a subject NP. Likewise, WH-Movement of an object NP in (2) is excluded by the presence of the complementizer *om*." Het idee daarachter is dat "no element can be extracted across a non-null COMP".

- (1) *Omdat de commissie_i geacht werd [om t_i een rapport uit te brengen]
(2) *Hij vroeg wie_i zij besloten hadden [om t_i te benoemen]

In de loop van de jaren zijn er diverse verklaringen beproefd om zulke extractiefeiten af te leiden van een of andere diepe eigenschap van het syntactische systeem, zelfs de categoriale status van *om* is ter discussie gesteld -complementeerder ofwel prepositie- maar de stelling die al deze pogingen heeft gegeneerd, namelijk dat om-zinnen eilanden zijn, is nimmer in twijfel getrokken. Tot voor kort. Van Schaik (1994) geeft een fraai overzicht van de lotgevallen van *om* in tal van publikaties, en zijn conclusie is dat om-zinnen helemaal geen sterke eilanden zijn, wat overigens niet meteen insluit dat de asterisken voor (1) en (2) mogen verdwijnen. Ironischerwijs krijgt Van Schaik hulp van Chomsky and Lasnik (1977, 455), die in een voetnoot Van Riemsdijk bedanken voor de observatie. Zin (3) zou correct zijn (een oordeel dat ik deel), en bovendien lastig voor het filter dat Chomsky and Lasnik aan de grammatica wilden toevoegen (het [*for-to*] filter).

- (3) Wie_i heb je geprobeerd [om t_i te verslaan]

Van Schaiks conclusie gaat vergezeld van een typologie van de om-zin, waarbij een genuanceerd beeld opdoemt. Extractie is soms mogelijk en soms niet, afhankelijk van de matrixcategorie die de om-zin subcategoriseert (V, A of N), en mogelijk ook van het soort constituent dat extractie ondergaat.

In deze squib zal ik een speciaal type van extractie uit om-zinnen aan de orde stellen, namelijk extractie uit om-zinnen die worden ingeleid door een expletief, KETTINGEN geheten (*CHAINS*, volgens Chomsky (1986)), en gevormd door *het/er* en een om-zin, type (4a). Op type (4b) ga ik niet in; (4b) dient geen ander doel dan aan te tonen dat het expletief ook niet noodzakelijk extractie blokkeert uit een KETTING met een finiete complementzin.

- (4) a. Met wie_i is het vervelend om t_i je kamer te delen?
b. Met wie_i ben je het zat dat je je kamer t_i moet delen?

Type (4a) is interessant, omdat het een vorm van extractie vertoont die eigenlijk kwadratisch verkeerd zou moeten uitpakken, ten eerste omdat een om-zin al geen extractie zou toestaan, en ten tweede omdat een expletief extractie in de weg zou staan van wat dan ook uit de [EX,S]-KETTING gevormd door het expletief en de complementzin. Dit laatste inzicht kan toegeschreven worden aan Bennis (1986), en het wordt door velen gedeeld, recentelijk door Vikner (1995).

2. WH-extractie uit [EX,S]-KETTINGEN

Om te beginnen zal ik extractie uit V-KETTINGEN aan de orde stellen, om daarna het oog te laten vallen op A- en N-KETTINGEN. In (5a,b) is het een bevroegde PP die vooropgeplaatst is, ondanks het feit dat hij uit een om-zin komt die bovendien element is van een subject-KETTING. Noch *om* nog het expletief *het* blijken de verplaatsing te blokkeren. In (5c) is het een bevroegd object dat uit een KETTING naar voren is gehaald.

- (5) a. Aan wie_i kost het tijd om een verhaal t_i te vertellen?
 b. Aan wie_i valt het niet mee om een kwestie t_i uit te leggen?
 c. Wie_i lukt het maar niet om t_i te spreken te krijgen?
 d. ?Wie_i vergt het moed om t_i de waarheid te zeggen?

Zonder te willen beweren dat zulke zinnen de schoonheidsprijs verdienen, komt het niet in mijn hoofd om ze van een ster te voorzien. Maar soms sla ik aan het twijfelen: als (5a-c) goed zijn, waarom is (5d) dan een stuk minder acceptabel? Ik heb geen idee. Een V-KETTING met de functie van prepositioneel object leent zich veel minder gemakkelijk tot extractie dan de subject-KETTING van (5), hetzelfde geldt voor extractie uit een direct object-KETTING, zie (7), en wederom weet ik niet wat daarachter zou kunnen steken.

- (6) a. ?Aan wie_i hou je ervan om t_i een verhaal te vertellen?
 b. ?Wie_i waag je het er niet op om t_i op dat project te zetten?
 c. ?Met wie_i sta je erop om t_i een onderhoud te hebben?

Extractie uit een direct object-KETTING, zie (7), gaat vervolgens weer even gemakkelijk als extractie uit een subject-KETTING.

- (7) a. Wie_i waag je het niet om t_i in het doel te zetten?
 b. Wie_i verrek je het om t_i nog langer het hoofd boven water te houden?
 c. Met wie_i vertikt zij het om t_i in een commissie te zitten?

Naast V-KETTINGEN zijn er A- en N-KETTINGEN. Dat dergelijke KETTINGEN extractie toestaan is af te leiden uit respectievelijk (8) en (9).

- (8) a. Met wie_i is het leuk om t_i samen te werken?
 b. Waar_i is het leuk om t_i naartoe te fietsen?
 c. Met wie_i ben je het zat om je kamer t_i te delen?
- (9) a. Met wie_i is het een eer om t_i van mening te verschillen?
 b. Aan wie_i is het mijn beurt om een verhaal t_i te vertellen?
 c. Aan wie_i ben jij aan de beurt om een verhaal t_i te vertellen?

3. Lange relativisering

In de vorige paragraaf is twijfel gezaaid aan het eilandkarakter van om-zinnen door te laten zien dat bevraagde constituenten de om-zin kunnen verlaten, zelfs als deze element is van een KETTING. Deze vorm van WH-extractie doet zich ook voor bij zogenaamde 'lange relativisering' (*long relativization*, volgens Smits (1988)). Ik kan daar in deze squib verder geen aandacht aan besteden, maar het gaat om relatieve zinnen van het volgende type:

- (10) a. een man die het me maar niet lukt om te spreken te krijgen (vgl. (5c))
 b. ?een kind aan wie ik ervan hou om een verhaal te vertellen (vgl. (6a))
 c. een vrouw met wie het leuk is om samen te werken (vgl. (8a))
 d. een heer met wie_i het een eer is om t_i van mening te verschillen (vgl.(9a))

Ook in deze context doet een vooropgeplaatst indirect object -(10b)- wat stroever aan dan de overige gevallen. Wederom zou ik willen erkennen dat zulke zinnen niet fraai zijn, maar dat is een kwestie van esthetiek, of van stilistiek. De grammaticaliteit van zulke relatieve zinnen lijkt mij boven elke twijfel verheven.

4. Conclusie

Van Schaik (1994) heeft gelijk door twijfel te zaaien aan twintig jaar generatieve traditie: om-zinnen zijn geen sterke eilanden.

Bibliografie

- Bennis, Hans (1986) *Gaps and Dummies*. Dordrecht.
 Chomsky, Noam and Howard Lasnik (1977) 'Filters and Control'. In: *Linguistic Inquiry* 8-3, 425-504
 Chomsky, Noam (1986) *Knowledge of Language*. New York.
 Schaik, Frank van (1994) *Extractie uit om-zinnen*. Doctoraalscriptie Nederlandse Taalkunde, Rijksuniversiteit Groningen.

- Smits, Rik (1988) *The Relative and Cleft Constructions of the Germanic and Romance Languages*. Dordrecht.
- Vikner, Sten (1995) *Verb Movement and Expletive Subjects in the Germanic Languages*. New York / Oxford.
- Zwarts, Frans (1975) 'Some remarks on the linear cycle in Dutch syntax. Ongepubliceerd.

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE *SMALL CLAUSE*

Jan-Wouter Zwart

In de theoretische literatuur van vandaag worden constructies als in (1) vaak ontleedt als in (2):

- (1) a. Ik vond de kast leeg
- b. Ik vind jou leuk
- c. Ik zag de appelmoes voorbijgaan
- d. Ik verf het hek groen
- e. Ik geef het boek aan Marie
- f. Ik zwaai je uit

(2) [_{zin} [_{subject} *ik*] [_{predikaat} [_{werkwoord} *V*] [_{complement} [_{subject} *NP*] [_{predikaat} *XP*]]]]

Het complement van het werkwoord is in deze analyse een combinatie van een subject en een predikaat. Dit complement wordt in de literatuur *Small Clause* genoemd.

Qua vorm lijkt het subject van de *Small Clause* een object van het werkwoord (bijvoorbeeld, *jou* in (1b) heeft de objectsvorm, niet de subjectsvorm *jij*). Ook qua betekenis lijkt dit vaak het geval (bijvoorbeeld, *het hek* in (1d) lijkt de handeling uitgedrukt door *verf* te ondergaan, en zo ook m.m. met *het boek* in (1e); in (1a,b,c,f) is dit veel minder duidelijk). De *Small Clause*-analyse van de zinnen in (1) is dan ook niet onomstreden. Een alternatieve ontleding is die in (3):

(3) [_{zin} [_{subject} *ik*] [_{predikaat} [[_{werkwoord} *V*] [_{complement} *NP*] [_{adjunct} *XP*]]]]

In (3) vormt het werkwoord samen met de eropvolgende zelfstandig-naamwoords-groep een constituent, en bevat het predikaat daarnaast nog een adjunct (of secundair predikaat) dat betrekking heeft op het object van het werkwoord.

De ontleding in (3) lijkt voor de hand liggender, omdat hij de nauwe band tussen werkwoord en direct object ongeschonden laat - ongeacht de aanwezigheid van een 'extra' bepaling. In de *Small Clause*-analyse is het complement van het werkwoord nu eens een naamwoordsgroep, en dan weer een propositie - wellicht een analyse die minder aansluit bij onze allereerste intuïtie. Men zou dan ook verwachten dat de *Small Clause*-analyse relatief jong is, een triomf - zo men wil - van de moderne taalwetenschap, met zijn kenmerkende gebrek aan ontzag voor door *common sense* geïnspireerde misconcepties.

In deze squib wil ik aantonen dat niets minder waar is. Bekend is dat Otto Jespersen zich onomwonden voor een *Small Clause*-analyse heeft uitgesproken. Minder bekend is dat dat ook geldt de negentiende eeuwse javanoloog en taalkundige Taco Roorda (1801-1874).

Wat onderscheidt de analyse in (2) van die in (3)? Hier lijken mij twee punten essentieel.

- (i) In (2) vormen *NP* en *XP* één constituent, in (3) niet.
- (ii) In (3) is de *NP* een direct object van het werkwoord, in (2) niet.

Ik ga er van uit dat wanneer een analyse van zinnen als in (1) één van deze twee punten bevat, de analyse een Small Clause-analyse genoemd kan worden.

Ter illustratie een bekende passage uit Jespersen (1933), naar aanleiding van een zin van het type (1a):

(4) I found the cage empty

Jespersen hierover (p. 308):

In [(4)] the whole combination *the cage empty* is naturally the object (cf. "I found that the cage was empty" and "I found the cage to be empty"). This is particularly clear in sentences like "I found her gone" (thus I did not find her!).

Jespersen maakt hier de twee observaties die essentieel zijn: de *NP the cage* en de *XP empty* vormen één constituent (in Jespersen's termen, een vorm van *object nexus* bestaande uit een subject en een predikaat), en de *NP the cage* is niet te beschouwen als het direct object van het werkwoord *found*.

Jespersen bespreekt de relevante constructies zeer uitgebreid in deel 5 (1940) van zijn *A Modern English Grammar on Historical Principles*, maar maakt zowel punt (i) als punt (ii) reeds op p. 10 van deel 2 (1914). In deze passage spreekt Jespersen nog niet van *object nexus* maar van een *complex object*.

Het is mij niet bekend of Jespersen zijn Small Clause-analyse wellicht ontleend heeft aan voorgangers uit de illustere Deense linguïstiek. Ook binnen de anglistiek kan ik geen eventuele voorlopers van Jespersen aanwijzen.

Voor zover ik heb kunnen nagaan bespreekt H. Poutsma alleen de *accusativus cum infinitivo* (type (1c), voor Jespersen slechts één voorbeeld van *complex object*, 1914, p.10) in termen die aan een Small Clause-analyse doen denken (Poutsma 1905, p. 562):

the logical object of the verb that is followed by an accusative with infinitive is not the idea expressed by the (pro)noun in the accusative, but the complex of ideas expressed by this (pro)noun and the infinitive with its adjuncts.

Over de andere types in (1) doet Poutsma een dergelijke uitspraak niet, voor zover ik heb kunnen nagaan (zie bijv. Poutsma 1904, p. 229).

Etsko Krusinga lijkt de Small Clause-analyse wel te adopteren in de zesde druk van zijn *An English Grammar* (1941). Hij schrijft:

Some verbs are followed by a word which might in some cases be considered as their direct object, but which is at the same time, and mostly much more evidently, the subject of the following adjunct; the latter serves as a predicate to the preceding object (..).

Kruisinga geeft als voorbeeld o.a.

(5) We found our two younger sisters greatly excited

Kruisinga wijst er voorts op dat de relatie tussen het werkwoord en het erop volgende naamwoord nogal kan veranderen door de aanwezigheid van een predicatief adjunct (met als voorbeeld *he calls them X* vs. *he calls them*, een voorbeeld dat ook in Jespersen 1914 aangehaald wordt). Dit is één van de twee observaties die we hierboven genoemd hebben als kenmerkend voor de Small Clause-analyse.

In eerdere drukken van het *Handbook* vinden we deze observatie echter niet terug. (Het meest suggestief, maar ontoereikend vanuit ons perspectief is § 1884 uit de derde druk, 1922, p. 742.) Hier lijkt dus eerder sprake te zijn van invloed van Jespersen op Kruisinga dan andersom.

Toch meen ik dat de eerste Small Clause-analyse niet van Jespersen afkomstig is, maar van een Nederlandse taalkundige, de javanoloog Taco Roorda.

Roorda had geen traditionele taalkundige opleiding genoten, en was dan ook wars van de historische oriëntatie van zijn tijdgenoten. Op conceptueel gebied moeten we Roorda's achtergrond zoeken bij de *grammaire raisonnée*, op empirisch gebied bij het Javaans (zie over Roorda Van Driel 1988). Beide achtergronden hebben ongetwijfeld meegespeeld bij het schrijven van zijn algemeen-taalkundige meesterwerk *Over de deelen der Rede* (1852, 1855², 1864³).

Op p. 180 van de eerste druk lezen we:

Verder wordt met een zegwoord, nevens een benaming van *voorwerp* als enkelvoudig *object*, nog dikwijls een benaming van *adjunct* of *accident* van dat voorwerp op die wijze verbonden, dat dit adjunct of accident wel een zekere **gesteldheid** van dat *object* beteekent, maar tevens, ook zelf in een *objective* betrekking tot het *subject* wordt voorgesteld, en een tweede complement van het gezegde uitmaakt, dat men gevoegelijk een **complement van objective gesteldheid** zal kunnen noemen (..).

Als voorbeeld geeft Roorda o.a.:

- (6) a. Zij vond de kast ledig
 b. Zij maakt de kast ledig
 c. Hij liep den stoel omver
 d. Hij loopt zich moe

De *objective betrekking tot het sùbject* is in *Over de deelen der Rede* de definiërende eigenschap van een *òbject* (zie 1852, p. 21v.). De adjuncten in (6) zijn dus in zekere zin objecten. Voor zover objecten complementen van het werkwoord zijn, lijkt dit te wijzen op een analyse als (2), niet op een analyse als (3).

Even verderop (p. 182, 185) noemt Roorda de combinatie van object en `adjunct' een *zamengesteld complement*. Wij kunnen dit moeilijk anders interpreteren dan als een uitspraak van het type in (i) hierboven, voldoende om de analyse als een Small Clause-analyse te klassificeren.

Maakt Roorda wellicht ook de observatie die onder (ii) genoemd staat? Zijn voorbeeldkeuze lijkt daar wel op te wijzen. Naast (6c,d) noemt Roorda achter elkaar nog acht voorbeelden van hetzelfde type, waarin de zelfstandignaamwoordsgroep bezwaarlijk als direct object van het werkwoord geanalyseerd kan worden. Dat dit geen toeval is kunnen we uit de volgende passage opmaken (p. 182):

als men zegt, dat *iemand een kast ledig vindt* of *maakt*, dan beteekent dit niet zozeer, dat iemand een ledige *kast*, maar dat hij *ledigheid* van een kast, vindt of maakt; en, zegt men, dat *men iemand ziet beven*, dan beteekent dit niet zozeer dat men *iemand* ziet, die beeft, als wel dat men het *beven* van iemand ziet.

Hier lijkt niets anders bedoeld te zijn dan de observatie in (ii), welke onmiddellijk leidt tot de Small Clause-analyse (2).

Er is een opmerkelijke overeenkomst tussen de voorbeeldzin van Jespersen in (4) en die van Roorda in (6a). Ik heb echter geen gegevens over een directe beïnvloeding van Jespersen door Roorda, en ook bestudering van het werk van Poutsma en Kruisinga heeft dus geen *missing link* kunnen blootleggen.

Er bestaat echter wel een duidelijk verband tussen het denken van Roorda en Jespersen. Beiden geven in hun analyse de voorrang aan de `logische' (lexicaal semantische) relaties boven de formele morfosyntactische relaties. Met andere woorden, in een zin als (1b) hoort *jou* bij *leuk*, ook al wordt de vorm van het pronomen bepaald door *vind*.

Zoals bekend ziet Chomsky Jespersen als zijn geestelijke vader, en één van de leerstellingen van de generatieve grammatica is dan ook dat de dieptestructuur bepaald wordt door de lexicaal semantische betrekkingen tussen de elementen (het werkwoord en zijn intern argument zijn zusters in de boomstructuur, etc.), terwijl de morfosyntactische relaties (waaronder naamval) uitgedrukt kunnen worden op van de dieptestructuur afgeleide representaties.

In weinig constructies is deze discrepantie tussen betekenisrelaties en vormrelaties duidelijker dan in die in (1). Als ik mij niet vergis is de Small Clause-analyse van deze constructies dus reeds in de negentiende eeuw geformuleerd, en wel door iemand die een botsing met algemeen aanvaarde overtuigingen niet uit de weg ging, zoals uitvoerig gedocumenteerd in het werk van Noordegraaf en Van Driel.

Met dank aan Arthur van Essen.

Bibliografie

- van Driel, L.F. (1988) *De zin van de vorm: Roorda's logische analyse en de algemene grammatica*. VU Uitgeverij, Amsterdam.
- Jespersen, O. (1914) *A Modern English Grammar on Historical Principles. Volume 2*. Carl Winter, Heidelberg.
- Jespersen, O. (1933) *Essentials of English Grammar*. George Allen & Unwin, Londen.
- Kruisinga, E. (1941) *An English Grammar I.I, Accidence and Syntax*. Revised with the assistance of P.A. Erades. P. Noordhoff, Groningen.
- Noordegraaf, J. (1985) *Norm, geest en geschiedenis. Nederlandse taalkunde in de negentiende eeuw*. Foris, Dordrecht.
- Poutsma, H. (1904/5) *A Grammar of Late Modern English, Volume I*. P. Noordhoff, Groningen.
- Roorda, T. (1852) *Over de deelen der Rede en de Rede-ontleding of Logische Analyse der Taal tot grondslag voor wetenschappelijke taalstudie*. G.T.N. Suringar, Leeuwarden. [2e druk 1855, 3e druk 1864]